

Érdekes hitregei hátteret sejtet ezen mesében még az is, hogy a gyermekeket, amidőn tehát mosakodni és a tükörbe nézni indulnak, Szent Péntek és Szent Szombat igazítja útba, amikor pedig a Nap tükrebe nézni, akkor Szent Vasárnap. Mivel az ilyen népi mondásaink, mint «Nagypénteken mossa holló a fiát» és «Szabad péntek, szabad szombat, szabad szappanozni» azt sejtetik, hogy népünknel valamikor is a különös tisztálkodás, fürdés, mosdás napjai, miként népünknel ma is, a péntek és a szombat voltak, továbbá, mivel vasárnap ma is a templombajárás napja, mindezekből is az következik, hogy míg a mosdás a test gondozását, ápolását jelentette, addig, a templomban, a Napisten oltárán álló aranytükörbe nézés határozottan a lélek gondozását, a magábaszállást, a lelkiismeret megkérdezését, esetleg az elkövetett bűn belátását és megbánását kellett jelentse. Minderre utal még az is, hogy — amint ki tudom mutatni — a régi nyelvünkben *vasár* vagy *vásár* tulajdonképpen szent kert és templom értelemmel is bírt s így tehát a *vasárnap* szó tulajdonképeni jelentése eredetileg *templomnap* kellett legyen. A régi rómaiaknál is a vasárnap: «Solis dies» volt, ugyanúgy mint a németeknél ma is «Sonntag» = Nap napja.

Az ősnépeink szent helyeire, berkeibe, kertjeibe, templomaiba való bemenetel előtt kötelező volt a megelőző fürdés, mosakodás, vagyis ezen szent helyekre csak teljesen tisztán volt szabad belépni. Ez pedig már abban is lelte eredetét, hogy őseink szent helyei igen gyakran szigeteken voltak. (Itt nem térhetek ki arra, hogy a szent helyek csak hímelvű őstörzseinknél voltak szigeten, míg nőelvűeknél hegytetőn.) Amely szigetre gázlón, sőt esetleg úszva, lehetett bejutni, esetleg tömlőn avagy más úszó alkalmatosságon, amikor is tehát a mosakodást, fürdést az átkeléskor lehetett avagy kellett elvégezni. Ennek nyoma a mai mohamedán mecsetek udvarában, a bejárat előtt levő csorgóban még megvan, aholis a hívőkre régebben szigorúan kötelező volt a belépés előtti mosakodás (ma már kevésbé). Ugyanez minden régi keresztény templom előtt is megvolt, de ami ma már csak a templom bejáratánál, belül, még meglévő szenteltvíz-tartóban és az ebből kézzel vett vízzel való keresztvetésben van még meg utolsó csökevényként, habár e vízzeli keresztvetés ma is a belépéskor szokásos.

A spártai törvényhozó: Lykurgosz, — amint említettem — törvényeit Apollon Napistentől kapta, és pedig ez istenség delphii jósnője által. A delphii Apollon-templom ajtajára pedig e szavak voltak fölírva:

Ismerd meg önmagad.

Világos, hogy e fölirat épen onnan ered, hogy a templomban valamikor Apollon Napistent ábrázoló aranytükör állott, amely azonban egyúttal a lelkiismeret jelképe is volt. Ez aranytükör fejlődött azután tükörcú bálvánnyá, majd aranyszoborrá és végül közönséges márványszoborrá.

Sőt azon körülmény, hogy a fölirat épen a templom ajtaján állott, valószínűvé teszi azt is, hogy valamikor az ajtószárnyon is volt tükör, amint például Kínában napjainkig is, amely tükörben a belépő saját arcát látta meg. Mivel, amint említők, a Napisten aranytükre mindig kissé domború fölületű volt, a hozzá közeledő annál könnyebben pillantotta meg magát benne. Erdélyben, székelyeink kapúin ma is ott van a sugárzó Nap képe, ma már csak deszkából, de régen bizonyára arany- vagy aranyozott fényes tükörrel. Viszont a székelykapúk főntemlített föliratai mintha lényegükben ma is ezeket mondanák:

«Belépő, nézz e tükörbe, azaz lelkiismeretedbe, és gondold meg, minő szándékkal — jóval vagy rosszal — lépsz-e e házba? Ha igaz szívvel jössz, jöjj be s légy kedves vendégünk, de ha álnoksággal közelednél, rettenj el annak rútságától, fordulj vissza és távozz!»

De ugyanígy az ajtószárnyra belül alkalmazott tükör meg mintha a kilépőnek mondaná: «Hová indulsz? Jó vagy gonosz útra-e? Ha igaz útra indulsz, menjél szerencsével, de ha bűn útjára akarnál menni, fordulj vissza és álljál el szándékodtól.»

A delphii Apollon-templom ajtaja fölirata magyarázatát tehát az adja meg, hogy őseink kapúik, ajtóik szárnyára a Napot ábrázoló s a lelkiismeretet jelképező tükröt szoktak volt alkalmazni. De nem mondtuk meg, hogy őseink mikép jöttek azon gondolatra, hogy ilyen tükröt épen ajtóra, kapúra alkalmazzanak. A magyarázatot az alábbiakban találjuk meg. Őseink az évi időszámításban eredetileg az ünnepeket nem az elmúló napok számlálásával állapították meg, (ami hiszen sohasem lehet pontos, mivel egy esztendő nem pontosan 365 napból áll, hanem 365 nap, 6 óra, 9 perc és 10.75 másodpercből,

ami ha a napokat akárhogy is számítjuk, mindig eltolódásokat okoz), hanem egy avagy több *Napkapú* állításával. Ha csak egy kapú volt, úgy ez a téli napforduló ünnepét, vagyis a Karácsonyt, illetve az év végét és kezdetét jelezte: a Napisten újjászületése napját (a rómaiaknál: «Dies natalis Dei invicti Soli»). Ha ugyanis Kelet felé fordulva a mindennapi napkeltét figyeljük, látjuk, hogy a Nap télen a láthatáron minden reggel a megelőző napkelte pontjától kissé jobbra kél föl, majd e jobbratérés végső pontját elérvén, ezután ettől kissé balra kél föl minden reggel. Majd nyáron e balratérés végpontját is elérvén, kezd minden reggel kissé jobbra térni. E két végső pont jelezi a két Napfordulót; a jobbfelőli a télt, vagyis a leghosszabb éjszakát és a legrövidebb nappalt, a balfelőli a nyárit, vagyis a leghosszabb nappalt és a legrövidebb éjszakát. A téli napforduló volt az ősi, igazi Karácsony, a Napisten születése (jelenleg december 21.-e, de a mai keresztény Gergely-naptár szerint 24-re áthelyezve és Jézus születése napjává téve), a nyári pedig volt őseink Delelő- vagy Dicsőség ünnepe. Nos ezen pontokra állították őseink a Napkapúkat (amelyek a «diadalkapúk» ősei is voltak, mert a nyári napforduló kapúja azon pontot jelezte, amely napon a Nap az Ég legmagasabb pontját éri el, vagyis a Sötétség és Hidegség fölötti teljes győzelmét), úgyhogy ha egy meghatározott ponton állva (amely ponton a Napisten oltára is állott), Napkelet felé néztek, akkor például a téli napforduló reggelén a Napot épen a jobbfelőli kapú nyílása közepén látták fölkelni, a nyári napforduló reggelén pedig épen a balfelőli kapú nyílása közepén. Ugyanilyen kapút állíthattak azonban még közbül is, amelyben a Nap a tavaszi napéjegyelőségkor kelt föl. Ez utóbbi volt a Gyöngyvirágnylás ünnepe, vagyis a Nászünnap, amelyen Selyemarányhajú Tündér Ilona gyöngyvirágkoszorúsan várja a kapún belépő vőlegényét, Arany-sugarhajú Magyar Napistent. Akiket őseink ez ünnepén a törzs legszébb és legkiválóbb legénye és leánya, mindenféle játékok és versengések után az egész törzs által megválasztva, személyesítettek meg és amely szokás nyoma a «pümkösi király és királyné megválasztása» népszokásában napjainkig is fennmaradott, akik azután egy évig, azaz «egy napig», régebben a törzs fölött valóban uralkodtak is. Ugyanilyen kapúk állítottak azonban néha Napnyugat felől is (vagyis összesen négy avagy hat). Emitt például a téli napforduló

estéjén lemenő Nap, a Napisten halálát, az őszi napéjegyelőségkor lemenő Nap pedig a Napisten távozását: a Szomorú Ünnepet (Zomotor, Bucsú), vagyis a sárguló falevelekét, a Gyász vagy Sárga Ünnepet jelentette, amelynek alkonyatán sárguló falevelekbe öltözött nők, szomorú siralom- vagyis bucsúéneket énekelve kísérik ki a Napistent megszemélyesítő férfit, aki most indul, hogy az Alvilágba alászállva megküzdjön a sötétség rémeivel. Természetesen mind e szokások legrégebb kezdete azon ősidőkben keresendő, amikor a Nap egy esztendőben csak egyszer kelt és csak egyszer ment le, vagyis amikor még «egy nap volt egy esztendő». Amikor az Északi Sark még Magyarország területén volt. Amely ősidőkben még Napkapúk állítása sem váltott szükségessé. Ez időben az illető ünnepeket a Napnak a láthatáron való első megjelenése és a Zenitre, azaz a Delelőre érése jelezte, ahová a Nap az Égen kacsaringóban (spirálvonalban) haladva érkezett föl, ahol azután egyideig egyhelyben állani látszott. Minderről még igen sok elmondani valóm volna, de amit itt el kell hagynom, valamint ugyanezek irányában még igen sok kikutatni való van is hátra.

A Napkapúkat ősidőkben két-két ültetett élőfa vagy pedig két-két fölállított kőszál, vagyis két kapúoszlop képezte, amely utóbbiak tetejére azután egy harmadik nagy követ is fektettek át, így valószínű kapút képezve, majd későbbben díszesen faragott, ívelt kapúkat is állítottak. Készültek ilyen kapúk azonban fából, sőt sövényfonatból is, csakhogy ezek mind régen elpusztultak, holott a kőkapúk némelyike oly sok ezredév múlva, még ma is áll.

Szokás volt e kapúkat kerítéssel is összekötni, úgyhogy kerek kert is képeztetett, amely kertek azután a Szent Kertek lettek és amelyeket vallásos tisztelettel gondoztak, ápoltak és virággal, gyümölcsfákkal ültettek tele. A kerítések is készültek sövényből, fából, tövises bokrokból, körül is lehettek árkolva, de voltak fallal körülvett ilyen kertek is, avagy csak kövekkel voltak körülakva, esetleg fölállított kőszálakkal is. Amely kertek nevei őseinknél például *kert*, *kart*, *gart*, *garád* avagy *köör*, *körkő*, *kürkü* vagy *kerké* is volt, amely őszavainkból képződtek azután a germán *kerke*, *Kirche* = templom szavak, valamint ez fejt meg a görög rege *Kirke* nevét is, mint a kertet megszemélyesítő és a kertet gondozó papnő nevét, aki azonban egyúttal a Földistennő azaz Tündér Ilona, a növényzet és a

kertek istennője, megszemélyesítése is volt. Itt is csak fölemlítem, hogy őseinknél minden kör, karika s így minden kert is nőiségként volt fölfogva.

Idővel azután őseinknél szokás lett a «fölkelő Napot» minden kapú és ajtó szárnyára is odaábrázolni, mint ahogy ez a Napkapú nyílásában is megjelent. Mivel pedig régen e napábrázolatok fényes aranylemezből avagy aranyozott bronzlemezből készültek és ezek tehát tükrözőek voltak s így a belépő magát benne meg is láthatta, végül e tükrök is a lelkiismeret-kultuszba kapcsolattak, úgy ahogyan ezt föntebb már említettük.

Ez tehát a delphii Apollon-templom ajtaja és a mai széeklykapúk ajtószárnya feliratai eredete és teljes magyarázata.

Mészáros említi még azt is, hogy a szibériai gold nép samánjai a mellükön viselt kerek bronztükrökből, szerintük, megtudják az emberek jó és rossz cselekedeteit.

Solymossy Sándor az «Ethnographia»-ban, Orbán Balázs nyomán közöl (1916. évfolyam, 257. old.) egy széekly népmesét, amelynek első része így szól:

«Élt egyszer egy szép ember, aki oly szép volt, hogy képet készítettek róla s ez elkerült a királyi udvarba. A királyné nem hiszi, hogy élő ember lehessen ilyen. Férje elküldi érette hajdút, akik elhozzák. A szép embernek azonban eszébe jut, hogy imádságos könyvét otthon hagyta, pedig ehhez azon jóslat fűződik, hogy gazdája csak addig marad szép, míg naponta imádkozik belőle. Könyvéért visszasiet és nejét otthon egy ifjúval hűtlenségen éri.»

Solymossy a mesét a Keletről hozzánk származottnak tartja, amely véleményét főképp azzal okolja meg, hogy a mesének rokonai a Keleten is megvannak (ami azért igen gyöngye bizonyíték, mivel hiszen rokonai a Nyugaton is megvannak) és hogy ilyen például az 1001 éj meséi ismert keretmeséje is. De Solymossy különösen ezen kínai mesét emeli ki:

«Élt egyszer egy nemesrendű, nagyon szép ifjú, aki aranyból képmását formált és szüleihez így szólott: «Ha van ilyen leány a világon, azt elveszem.» Ugyanakkor, másik országban volt egy fiatal leány, aki szintén gyönyörű szép volt. Ez is készített aranyból képmást és mondá szüleinek: «Ha van ilyen férfi a világon, ahhoz nőül

megyek.»» A szülők tudomást szereztek egymás esetéről, gyermekeiket eljegyezték és ezek férj és feleség lettek.

«Ez időben valamely uralkodó, tükrébe tekintve, így szólt udvari embereihez: «Van-e a világon több ilyen szép ember?»» Az udvaroncok felelék: «Mi, szolgálid, azt hallottuk, hogy él egy fiatal ember, akinek szépségre nincsen párja.»» A király követet küldet, hogy hívják eléje. Midőn a követ oda érkezik, mondja az ifjúnak: «A király látni óhajt tudós voltod miatt (!?).»» Az ifjú útra kel, de aztán úgy okosodik magában, hogy ha a király elé tudománya miatt hivatják, könyveit is magával kell hoznia. Vissza megy éretük. Látja feleségét, amint szerelmeskedik egy idegennel.»

A három indíték összetalálkozása, azaz I. Képmás készítése. II. Otthon feledett könyv. III. Feleség hűtlenségen érése, már magában is kétségtelenné teszi a két mese közös eredetét, amit azonban a mese folytatása (de ami itt bennünket nem érdekel) még kétségtelenebbé tesz. A mesének azonban nyugati megfelelője is van. Ezt Solymossy el nem hallgathatja, de kizártnak tartja, hogy a magyar mese ebből származna, amiben föltétlenül igaza is van, illetve ő e nyugati mesét is a Keletről idekerültnek tekinti. A nyugati változat (Ariosto) ez:

«Astolfo, lombard királyt a világ legszebb emberének tartják. Egyik római barátjának maga is eldicsekszik vele. Ez azonban ellent mond, mert szerinte testvéröccse, Giocondo, szebb. Astolfo kéri, hozná elébe versenytársát. Giocondo neje, bucsúzáskor, drága keresztet nyújt át, hogy útjában ez rá emlékeztesse. Ezt otthon felejtí s mikor érette visszamegy, nejét parasztfiúval találja.»

Az 1001 éj keretmeséje megfelelő része ez:

«Két fejedelmi testvér közül az idősebb Indiában uralkodik, öccse ugyanakkor Szamarkand szultánja. Testvérét látni óhajtva, az idősebb elküldi érette egyik vezírét. Útnak indul, de útközben eszébe jut, hogy egy drágakövet, amit bátyjának ajándéknak szánt, palotájában felejtett. Visszafordul s nejét fekete rabszolga mellett találja.»

Hogy a mi magyar mesénk ezen változatok egyikéből sem származhatott, hanem hogy valamennyinél régiebb, eredetibb változat, ezt alább világosan kimutatandjuk, habár kitűnend, hogy a mi mesénk is bizonyos elváltozást szenvedett már; csak hogy egész szerkezete ősi, eredetibb volta még mindig tisztán fölismerhető. Amit

kimutatnunk azonban csak az ősmagyar erkölcsstan és mythológia segítségével lehet, éspedig épen az Aranytükör kultuszával kapcsolatban; ami annak oka is, hogy e dologgal itt foglalkozunk:

Az otthon feledett «könyv» ugyanis semmi más, mint a «tükör», a mindig magával hordott kerek tükröcske. Amelynek helyébe «könyv» csak később került. Amidőn ugyanis az újabb vallások korában a lelki vezetés többé nem a lelkiismeretre volt bízva, hanem írott könyvekre, tanokra, mint Biblia, Korán, Talmud stb., valamint különböző imádságos *könyvek* vették át a szerepet, akkor a lelkiismeretet jelképező tükör, — amely, amint láttuk, igen régen aranyból készült — helyébe «imádságos könyv» került. Így tehát e mesénkben is természetesen azon kerek tükör helyébe is (amelyet a magyar nép embere régen, a keresztény kor előtt, mindig magánál viselt és ha ez történetesen egyszer otthon feledte, érette okvetlen visszatért, mert hiszen ez, attól eltekintve, hogy szükséges kelléke volt, de azt mintegy lelki vezetőjének, lelkiismerete szószólójának is tekintette) a könyv került. Ez eszme eredete pedig az volt, hogy az ember minden nap tükörbe kellett nézzen teste rendbentartása végett is, de azért is, hogy minden nap önmaga szemébe nézve, lelkiismeretét megkérdezze, hogy vajon «a helyes úton, az igaz úton jár-e?» Illetve «nem tévedett-e el?» Emlékezzünk, hogy a magyar mesében Ilona a mesehősnek útjára tükröt ad vezetőként, útbaigazítóként, amely indíték a japáni hitregével egyezik teljesen, amely utóbbi szerint Amateraszu Istennő ad tükröt unokájának, az első japáni császárnak, nyilván szintén azért, hogy az ennek vezetője legyen. Kétségtelennek tartom tehát, hogy a másik mesénkben is a «könyv» csak a tükör helyébe lépett, de már későbbi időkben, amidőn lelki vezetőként már könyv is szerepelhetett. Ami azonban már ősvallásunk idejében is kezdetét vehette. Mi több, a magyar mesében még egyenesen megmondva, hogy a «könyv» gazdája csak addig marad szép, ameddig belőle minden nap imádkozik, vagyis a mesehős szépsége — de értsd ezalatt: lelki szépségét is! — és az otthon feledett tárgy között a közvetlen kapcsolat még megvan (habár ez már okszerűtlen), amely összefüggés azonban egyik nem magyar változatban sincsen már meg. Ezekben az otthonfeledett tárgy lehetett volna bármi: könyv, kereszt, drágakő, mert hiszen a mesehős szépsége ettől már nem függ! A kínai mese okszerűtlenségét maga Solymossy

is kiemeli. Benne először a mesehős szépségéről van szó, de azután minden ok nélkül az mondatik, hogy a király őt «tudós volta» miatt hivatja!! Világos, hogy a tudósság csak a könyv, azaz, hogy itt már könyvek, kedvéért került a mesébe. Mert a kínai mesemondó úgy gondolkodott, hogy a tudóssághoz csak egy könyv nem is lesz elegendő! Így azután valamikép megokoltatott, hogy a mesehős miért tért vissza könyvéért, illetve könyveirért; mivel a kínai mesélő, e romlás kétségtelen ludasa, nem akarta a könyvet akármi mással fölcserélni, mivel épen Kínában a bölcsekedés, könyvolvasás annyira kedvelt valami. Holott a könyv helyébe másutt, más meseváltozatokban, könnyen került kereszt avagy drágakő is, ami a mesemondónak avagy meseírónak épen eszébe jutott. Az pedig, hogy a mesehős szépsége a magával hozott tárgytól függ, a magyar változatot kivéve, már mindenütt feledésbe ment, habár a kínai változatban «a könyv» mégis még megmaradhatott.

Meseindítékunk ősalakja és átalakulásai tehát a következők:

1.) A szép mesehőst szépsége miatt hivatják. Tükrét, amelytől szépsége függ, otthon feledi. — A szépség és a tükör összefüggése természetes. Ez volt a mese ősalakja.

2.) A szép mesehőst szépsége miatt hivatják. Imádságos könyvét, amelytől szépsége függ, otthon feledi. — A szépség és az otthon felejtett tárgy között az összefüggés bár még megvan, de már nem érthető. Mégis: A lelki vezetőként szerepelt tükröt később könyv váltotta föl, ami még érthető. Ez a magyar változat.

3.) A szép mesehőst már nem szépsége, hanem tudós volta miatt hívják. Könyveit otthon feledte, de ezeknek szépségéhez már semmi köze. — A könyv emlékezete még él, de a szépséggeli összefüggés már elveszett. — Ez a kínai változat, amelyben a könyv miatt a mesehőst tudósnek mondják.

4.) A szép mesehőst bár szépsége miatt hivatják, de szépsége s az otthonfeledett tárgy között már semmi összefüggés sincsen. Ez lehet bármi, a jelen esetben emlékeztetőül kapott kereszt. A mesehős hivattatása (tudós volta) és a könyv között némi összefüggés van (kínai változat), de itt már ez is hiányozik. — Ez az Ariosto-féle változat.

5.) A mesehőst hivatják. Egy drágakövet otthon feledett. — Itt már nem csak az otthon feledett tárgy és a mesehős szépsége közötti

összefüggés, hanem maga a mesehős szépsége is feledésbe ment. — Ez 1001 éj meséibeli változat.

Bizonyosnak tartom tehát, hogy e mese épen tőlünk került Kínába, mert különben nem *könyv* szerepelne benne. Az pedig, hogy megfordítva történhetett volna, azért lehetetlen, mert a kínai változatban az otthonfeledett tárgy és a mesehős szépsége közötti összefüggés már nincsen meg, aminthogy ez már nincsen meg a más, nem magyar, változatokban sem. E mese tehát tőlünk a Keletre olyankor került, amidőn az ősi aranytükör helyébe, esetleg még tükörrel bíró, de már imádságokat is tartalmazó könyvszerű «tük-rös» került.

Mindenesetre, közvetlen és okszerű összefüggés csak a *szépség* és a *tükör* között van, de ilyen már nincsen a szépség és a könyv között. Amilyen összefüggést csak mesterségesen hozhatunk létre; amiértis aztán ez könnyen feledésbe is megy.

Mindezen tények fölismerése után mesekutatással foglalkozó ethnographus többé nem tétlezhetendi föl, hogy a mi mesénk származhatott volna máshonnan, hanem kénytelen lesz beismerni, hogy a mi mesénk volt valamennyi nem magyar változata őse, csakhogy nem a mai, hanem egy ma már kiveszett, régibb alakjában, habár meglehet az is, hogy a miénk mai alakjára keleti származékai vissza is hatottak.

Ez is mindenesetre egy olyan adattal több tehát, amely azt bizonyítja, hogy nem mi jöttünk Ázsiából, hanem hogy őstörzseink közül többen költöztek ki oda is, illetve, hogy az ázsiai népek és a magyarság közötti hasonlóságok magyarázata az, hogy ősidőkben a Magyar Medence (vagy Kárpát Medence) területéről történtek, főképp túlnépesedés következtében, messze Keletre való kiköltözések. (Lásd «Kérdések» című kiadványom. Vác, 1930. Pestvidéki Nyomda.)

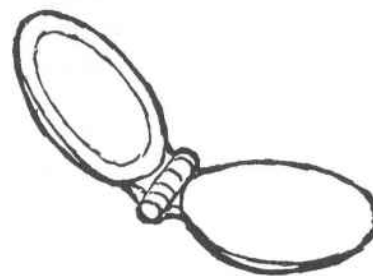
Rendkívül érdekes azon tény, hogy a kínai mesében másutt viszont a lelkiismeret tükré még előkerül, de más alakban: Amidőn ugyanis a király tükrebe tekint és azt kérdezi, hogy van-e a világon még egy ily szép ember? Világos, hogy ez az «igazmondó tükör» indítéka, habár ez is már teljesen elrontott állapotban, vagyis már nem a tükör maga felel, hanem az udvaroncok! Nem kényszerülünk-e tehát azt következtetni, hogy ezen egész kínai mese épen olyan ő-

magyar tükrösből került Kínába, amelyben a könyv módjára nyíló födeles tükrösből, ezt méginkább könyvszerűvé tevő, belső lapok is voltak, amely lapokra a lelkiismeretről szóló mondások, példabeszédek, mesék is voltak beírva, vagyis, amely tükrös tehát már a kereszténység előtti őskorunkban is kezdett volt imádságos könyvvé átalakulni.

Továbbá, a képmás készítése, ami szintén a lelkiismeret-kultusz-szal, vagyis a tükröb-ben megjelenő képmásunkkal függ össze, ugyanezen kínai mesében szintén megvan (aranytükör-aranyképmás) és ami a magyar mesékben ugyancsak általános indíték. Például amidőn Tündér Ilona meglátván a híres Szép Miklós avagy Világszép Úrfi képét, szerelmes lesz belé és hivatja, hogy feleségévé lehessen. (Népi hiedelmeinkben az is megvan, hogy bizonyos éjszakán, ha a leány tükörbe néz, megláthatja abban jövődöbelije képét.) Az említett magyar mesékben Tündér Ilona és a mesehős alatt tulajdonképpen a Földistennő és a Napisten értendő, vagyis: a mese valamikor régen még mythosz volt. Különösen kiemelendő tény tehát, hogy a magyar mesében még a *királyné* kívánja a szép mesehőst meglátni. Említettem pedig, hogy őseink a Napistent mindig igen szép arcúnak képelték, így a görögök is Apollon Napistent, sőt, hogy a görögöknél Apollon szépsége közmondásos is volt.

Ami pedig az eredeti, magánál viselt aranytükör könyvvé való átalakulását illeti, azt a magyar tárgyi néprajz szintén a legvilágosabban szemlélteti. Például Malonyai, valamint más ismertető is bemutatják azon magyar, kerek tükröket, amelyek födele könyv födeleként nyílik.

A további átalakulást mutatják egyrészt a négyszögletesé váló tükrök és tükrösök, másrészt azon régi «Notes»-ek, amelyek kemény bekötéstáblája belső oldalán tükör volt, amilyen egy, gyermekkoromban, még nekem is volt. Valamint szintén gyermekkoromból emlékezem, hogy nagymamának is volt egy, amelyet ő mindig magánál tartott. Ennek is bekötéstáblája

Magyar kerek tükör

belső oldalán tükör volt, de két táblája között sima, fényes, elefántcsontból való lapocskái voltak, amelyekre ceruzával írni lehetett, de amely írást nedves zsebkendővel könnyen letörölni is lehetett. Minden kapcsolása aranyból való volt. Vagyis: az ilyenek már valóságos könyvek is voltak, de bennük még a tükör is megvolt. Igen valószínű tehát, hogy az átmenet ősidőkben is úgy történt, hogy a kinyitható födelű, de eleintén még kerek tükröske belső, sima fölületére, vagyis a tükrőlappal szembekerülő fölületre eleintén megymást bejegyezgettek, beírtak, majd oda a Napistent dicsérő himnuszok és a lelkiismeretre vonatkozó mondások, példabeszédek is irattak be s ha ezen tükrösök még néhány csont- avagy fémlapocskát is kaptak közbe, akkor innen az «imádságos könyv»-ig való átmenet már csak egy lépés.

Mi sem természetesebb, mint hogy a kerek lapra vagy lapokra kerülő írás sora a lapon avagy lapokon kacsaringó (spirál) vonalba haladóan készült. Ismeretesebb az égetett agyagból való etruszk és krétai kerek lapok, amelyeken az írás szintén kacsaringó vonalban halad. A spirálvonalú sorvezetés tehát régen szokásos volt. (3. ábra.)

Mindenesetre, szempontunkból rendkívül fontos azon tény, hogy a fönti megfejtés ma már csakis a magyar mesevátozat és az ősmagyar tükör- és lelkiismeretkultusz ismerése segítségével lehetséges.

Ha pedig a «könyv» helyébe visszahelyezzük az ősi tükröt, akkor az összefüggés a mesehős testi és lelki szépsége és az «otthon feledett tárgy» között teljesen világossá és természetessé válik. Akit szépsége miatt hivatnak, az természetesen tükrét is magával kell vigye, hogy magát föltétlen rendben mutassa be. Világossá válik azonban így előttünk a mese mély, jelképes értelme is, mert hiszen tudjuk, hogy amiként az anyagi tükör a test szépségben tartásához szükséges, ugyanúgy szükséges a lelki tükör, azaz a lelkiismeret a lélek szépségben tartásához. Ezért mondja tehát a magyar mese, hogy a mesehős csak addig marad szép, ameddig «könyvét», azaz tehát *tükrét*, el nem hagyja (lelkiismeretét el nem hanyagolja), illetve «ameddig könyvéből minden nap imádkozik», vagyis: ameddig minden nap a tükörbe nézván és magába szállván, lelkiismeretét megkérdezi és ennek szavára hallgat. Más szóval: ameddig tükrétől, azaz lelkiismeretétől meg nem válik.

III.

KÖVETKEZTETÉSEK

A jelen dolgozatom első (Ismertetés) részében elmondottakat a második részben (Bizonyítékok) fölhozott néprajzi és egyéb adatokkal támasztottam alá, habár ott is ez adatok közül csak egyeseket hozhattam föl. Úgy itt is csak a néprajzi adatokból levont következtetéseimet hozhatom, mivel az összes néprajzi adat felsorolása túlságosan hosszadalmas volna.

Őseink legrégibb vallásos kultuszhelyei, azaz Szent Helyei, berkek, kertek voltak és ilyenekül főképp szigeteket, domb- avagy hegytetőket választottak, habár vallásos kultuszhely volt úgyszólván minden forrás is. Az ilyen szigeten avagy kertben állott rendszeren egy szent fa is, amelynek ágai közül, mint kiemelkedő helyről szokott volt a táltos a néphez beszélni. Ezen szent fából fejlődtek azután a későbbi szószekek is. A táltos ilyenkor a Napisten, azaz az emberek tanítója és gondviselője nevében beszélt, amiértis a magasból jövő szava «égi szózat»-ként, vagyis a Napisten szavaként fogatott föl. Ezért szokás volt az is, — amint ezt művében Kandra Kabos mythológusunk rokonnépeinknél még meglévőként fölhozza — hogy a táltos a fa lombjai között néha, de nem mindig, úgy helyezkedett el, hogy látható ne legyen. Mindenki tudta ugyan, hogy a táltos beszél, szava azonban a Napisten szavának tekintetett, azért mert minden erőny — a gondolat és a hang is tehát — a Nap adománya, a táltos pedig, mint különösen bölcs ember, tehát szerintük a Napból több erőnyt örökölt, mint a többi ember, amiértis a táltos beszéde joggal a Napisten szavának is volt tekinthető. Szokás volt az ilyen szent fa ágai közé vesszőfonadékból rendszeren és szépen megkészített szószekeket is csinálni. A mai templomokban is a szószekeknek mindig van teteje is, holott hiszen a templom belsejében erre semmi szükség, mert sem eső, sem napheve a papot itt nem bánthatja. Ez tehát, a pap feje fölé hajdan boruló lomb ma értelmevesztett emléke. A fán levő szószekekre is létrán avagy a fa törzsébe erősített hágcsón lehetett fölmenni, de igen vén fánál a följáró a fa odvában is lehetett, ami a minaretek eredetét is képezhette. Viszont a mai templomok szó-

széke is többnyire a templom egyik oszlopán van, ahová létrán kell fölmenni. Az oszlop pedig az egykori fa törzse helyébe lépett.

A fáról, a fa első, villás elágazásából beszélő táltos tehát magát a Napistent jelképezte, épúgy mint ahogy népmeséinkben is az Aranymadár («A Világ Szépenszóló Aranymadara», más változatban a «Tűzmadár», mivel a Napisten egyúttal Tűzistenként is tiszteltetett) is a Napisten jelképe volt. Népmeséink szerint a Világ Szépenszóló Aranymadara a «Világ Zengő Aranynyárfája» (más változatban: Aranyalmafa, Világfája, Égigérő Fa. Zengő Fának akkor nevezték, ha rezgőnyárfá, jegenye vagy nyírfá volt, amely fák levelei a szélben zengő, susogó hangot adnak) «villás ágából» énekel, oly csodaszépen, hogy mindenkinek, aki hallja, szíve megtelik boldogsággal, megszépül és megfiatalodik. Aminthogy pedig a Napisten tanítása azonos a lelkiismeret szavával, így tehát a táltos és tanítása (azaz az Aranymadár és éneke) jelképezi a Napot is, de a lelkiismeret szavát is, vagyis szintén jelképesen: az Aranytükörrel is azonosul.

A Zengő Fa alatt tehát a szentkertbeli Szent Fát kell értenünk, amelyet azért neveztek így, mert a nyár-, a jegenye és a nyírfá levelei, hosszú szárukon minden fuvalomra a fülnek oly kellemesen zsonganak, susognak. Ősregéink (mai népmeséink) szerint azonban a szent fák leveli aranyból voltak, amelyek az alkonyati szellőben egymáshoz verődve, miként aranypénzek, gyönyörűségesen csengtek-bongtak és amely zenéjük az Aranymadár énekét kísérte. Valóban őseinknél szokás volt jó termésű esztendőben vert aranyból való leveleket avagy aranypénzeket a Szent Helynek ajándékozni, amelyeket a Szent Fára aggattak. Ínséges esztendőben avagy más bajok esetén aztán a táltosok ez arannyal segítették a népet. Amiért is, ha a Szent Fa aranylombját elvesztette, ez mindig szomorúság, gyász jele is volt, aminthogy szomorúságot jelent és az emberek lelkében szomorú hangulatot kelt a fák őszi lombjavesztése is. Való igaz pedig, hogy épen a nyárfá, a jegenye és a nyírfá levelei ősszel a legszebb aransárga színt öltik és fényesek lesznek. Úgyisint némely nyár- és jegenyefa levelei pedig teljesen kerek alakúak és így, amikor sárgák és fényesek, aranypénzekre élénken emlékeztetnek és ha a szélben nem is csengenek, de hosszú szárukon ide-oda mozogva és egymáshoz verődve, a fa ismert, kellemesen zizegő-suso-

gó hangját okozzák. Amely tényekből pedig azt következtethetjük, hogy természetisztelő ősvallásunk említett gyönyörű költői képzeleti, eszméi nem önkényesen kitalált dolgok, hanem a Természet jelenségein alapulnak és habár őseink költői lelkülete alkotásai, de az örök Természettel teljes összhangban való életük folyamányai is.

A Világ Zengő Aranynyárfája lábánál volt a népmeséinkben ma is emlegetett a Világ Fényes Ezüstanta, amely Tündér Ilona Ezüsttükkrét, vagyis szintén a lelkiismeretet is jelképezte.

Később, amikor már szép templomok, azaz Istenházak is épültek, ezekben a szószókül is szolgáló Szent Fa mesterségesen készült és

az aranyból vert faleveleket ennek műágaira aggatták, ekkor azon az aranylevelek, valahányszor a táltos a szószókra föl- avagy arról lement, esetleg beszédeközbeni mozdulatainál is, meg-megcsendülhettek. Az ilyen mesterségesen készült fák törzse igazi fatörzsből avagy esetleg többől is, volt összeállítva s ágai bár igazi ágakból, de szintén mesterségesen lehettek beléjük erősítve. Ugy a törzs, mint az ágak arany és ezüst veretekkel, szögekkel és gyöngyházberakásokkal is lehettek ékesítve, amiáltal az illető fanem kérge utánoztatott, mivel ugyanis, törzseink szerint más-más fát tiszteltek Szent Faként.

Arany nyárfalevél

Például a tulajdonképeni magyar törzseknél az alma- és a narancsfá is, a palócoknál a jegenye, a nyár (de akik a jegenyét ma is *pálma* néven nevezik), a jászoknál a jávor szerepelt, stb. A magyar törzsek szent fáikra aranygömböcskéket is aggattak és ez a regék «aranyalmái» eredete. Ősidőkben, amikor hazánk éghajlata még melegebb volt, itt narancs is termett, amely gyümölcs természetes színe az aransárga. Természetesen az ilyen kincses fákat, hogy idegenek meg ne lopják, utóbb már őriztetni is kellett, amely meglopásról és őriztetésről ma is számtalan népmese, rege és mythosz szól.

A Szent Fa előtt, éspedig az óg alatt, vagyis az Istenház hupolaga legtetetjén levő egyetlen ablak alatt volt a rézből avagy bronzból való, kerekeken oda és onnan eltölthető nagy üst, avagy medence, tele vízzel, és ez a Világ Fényes Ezüsttava jelképe volt. Amely medence vize az ógon át az Égből hullott esővíz volt. Ilyen kerek üstöket, a Bronzkorból származóakat, Magyarországon találtak is. Megjegyezem még: Óg vagy ók, ig őszavunknak *luk*, *ablak*, de egyúttal *szem* jelentése is volt, amiről még igen, igen sok elmondani valóm volna, de amit itt el kell hagynom. Ezen őszavunkból származott a *szem* jelentésű latin *oculus*, a német *Auge* és a szláv *oko* szó. Viszont a régi magyarban *hupolag*, a finnben *kupla* = hólyag. Innen származott a latin *cupola* szó, amely azonban már igen késői műveltségi szó léven, csak az említett magyar és finn természeti őszó származéka lehet. Ide tartozik egyébként a magyar *kúp* és *kupak* szó, valamint a török *kapak* = kupak, *kapamak* = befödni szó is, sőt az olaszban is *coprire* = befödni.

E medence körül ültek gyékényeken avagy szőnyegeken a táltos szavát (jelképesen: az Aranymadár énekét) hallgató hívek (5. ábra), akik a beszéd után a víztükörben magukat megnézték, ami magabizallságot, elmélkedést, a lelkiismeret megkérdezését jelentette. (A rajzon itt hiba az, hogy a medence kerek volta nincs feltüntetve.) Víztükörben pedig magunkat csak akkor láthatjuk meg, ha erre a világosság fölülről vagyis függőlegesen esik. S ez őseink Istenházaiban valóban így is volt, mivel ezek csakis fölülről, vagyis az ógon át kaptak világosságot. Viszont ősidőkben ez meg csak akkor lehetett így, a Szent Kertekben, amikor a Nap pontosan a Delelőn (a zeniten) állott.

Őseink Aranymadara egy hollóféle, de pávanagságú és a mai paradicsommadarakra hasonlító madár volt. Rég kihalt, de népünk-nél tiszteletét valamennyire örökölte a szintén hollófélék közé tartozó babuka, amely bár sokkal kisebb, de rá némileg hasonlít. Az Aranymadárnak főképp pannon, más nevén pún, őstörzsüknél, (amelyből az eljárásodott vendek, venédek vagy venétek is származtak), volt nagy kultusza. A Dunántúl ma is szokás fából, farkát és szárnyait kiterjesztő babukát készíteni s ezt a szobában a mennyezetre akasztani, mintha röpködne. (Lásd: Malonyai: «A magyar nép művészete.») Ez így bizonyára régen is szokás volt, csak hogy akkor

e madarat még aranyból készítették, és ez is a Nap jelképe volt, amely fényes Aranymadárként száll az Égen, az emberek világa fölött. Az ősi, igazi Aranymadár is pávamódjára tudta farkát kiterjeszteni, amikor is ennek kerekése valóban sugározó Naphoz volt hasonlítható. De farka tövéből kétoldalt hosszú, lágy, aláfolyó tollai is voltak, mint a mai, sárga paradicsommadárnak. Fején a babukához hasonló tolltaraja volt, egész teste, farka és szárnytollai mind aranszínűek és fémes fényűek voltak, mint a páva tollai, habár ez utóbbi több színűek. Ügylehet azonban, hogy voltak valahol tűzvörös tollai is, mivel némely népmesénk Tűzmadár-nak is nevezi, ami tehát a Főnix-madárral is azonosítja, bár azonos kétségtelenül a kínaiak Fung-madarával is, amely a kínai regék szerint szintén gyönyörű fuvolahangon énekel.

Az Aranymadár kiterjesztett farka a *lemenő* Napot jelképezte, mivel e madár, a regék szerint, alkonyatkor szokott volt gyönyörű fuvolahangon énekelni. Mikor estefelé leszállott a Világ Zengő Fája villás ágába (6. ábra), farkát kiterjesztette és néha szárnyait csattogtatta és tollait megrázta. Ilyenkor néha egy-egy tolla lehullott és ezeket az énekét meghallgatni a fa alá odagyűltek közül a szép leányok fűszedték és piros pünkösdirózsákkal együtt velük a legények kalapját ékesítették, amint ezt egy régi népdal is elmondja.

Kifejtettük, hogy az Aranymadár a Lelkiismeret Aranytükrével is azonosított, de meg kell jegyeznünk, hogy vele kapcsolatban mégis főképp az Istenházak oltárán álló Aranytükre gondoltak. Ezek némileg villához hasonlóan kettéágazó, de különféleképp is kialakított állványocskán állottak. Például a tulajdonképeni magyar törzseknél ez a Csodaszarvas szarvait is ábrázolhatta, hegyein csillagokkal (7. ábra), illetve lehetett igazi szarvakból való, de képezetethetett cserfából avagy rézből is, szépen stilizálva és sötétkék avagy fekete színűre zománcolva, mivel a Csodaszarvast, mint az Ég jelképét is, ilyen színűnek képzeltek és egy hitrege szerint a Napisten a Csodaszarvas hátán, ennek szarvaiban fogódzva, úszik a Minden-ség Tengerében. Palóc őstörzseinknél — amelyekből a pelazgok származtak — viszont az állványocskák vagy a Zengő Aranyárfát jelképezte, vagy nőalakot. Malonyay «A magyar nép művészete» című könyvében (III. kötet, 207—211 oldal) bemutat olyan népi állótükröket is, amelyek kerek alakjukat (7./a ábra) még így is meg-

őrizték, vagyis a hajdani oltári állótükrökre hasonlítanak ma is. De bemutat egyet, amely bár négyszögletes, de amelynek állványa kiképzésében még fölismerhetjük az Aranynyárfa ágait, sőt még az Aranymadár énekét meghallgatni körégyűlött embereket és állatokat is föltünteti, míg a tükör valamikor az Aranymadarat jelképezte. Mindezen indítékokat (motivumokat), habár népünk ma már nem érti, de fönntartja hűségesen az ősi hagyományokat. Hogy azonban ez indítékok még máig is fölismerhetők, ez azt is jelenti, hogy legfőbb vagy 100 évvel ezelőtt ezeknek a mesékkeli kapcsolatát még tudták.

Nem hagyhatjuk itt el a görög Orfeusz-rege megemléztetését.

Orfeusz a hitrege (mythosz) szerint Apollon Napisten fia. A mi mythológiánkból azonban kitűnik, hogy Orfeusz Apollonnak csak mintegy megkétszereződése volt, vagyis a Napistennek egyik megnyilvánulása, illetve, hogy Apollon volt az Égen járó, *nappali* Nap, Orfeusz pedig az *esti* és *éjjeli*, vagyis az Alvilágba alászálló és az Alvilágban járó Nap. De természetesen ezt is csak úgy értjük meg teljesen, ha nem feledjük, hogy ősműveltségünk idejében, amidőn őseink e regéket megalkották: nappal és nyár, este és ősz, éjszaka és tél még egymással azonosak voltak, vagyis hogy az Északi Sark még hazánk területén volt, habár ugyanekkor itt még enyhe éghajlat volt. Ismeretes, hogy a görög rege szerint is Orfeusz oly gyönyörűen hárfázik, hogy nemcsak az emberek, de az állatok is, vadságukat feledve, megszelidülve, köréje gyűlnek, hogy őt hallgassák. Ma már senki sem érti, hogy a vérengző vadállatok, amelyek megszelidülnek: tehát a gonosz embereket jelképezik, jelentik, akik megjavulnak, ha a Napisten, vagyis a Lelkiismeret szavát (az Aranymadár énekét, a táltos tanítását) meghallgatják. Ez volt tehát őseinknél e hitrege-indíték jelképes értelme, amelyet azonban már sem a görögök, sem a rómaiak nem ismertek, nem értettek.

Egy magyar népmesénkben («A király szép leánya») a Nap beleszeret egy királyleányba (Tündér Ilona), de ezt egy sárkány elragadja az Alvilágba (Euridike elrablása). A Nap keresésére indul, de előbb vörösképű és vörösruhás, öreg, rút koldussá változik, aki rút, vén, sánta gebén lovagol. A koldus azonban oly csodaszépen énekel, hogy a király (az elrablott leány atyja) az ablakhoz megy, látná, ki énekel ily szépen. Látja a Vörös Koldust, amint sánta lován a

hóban halad, énekel és énekét tökhéj-kobozán kíséri. Szolgáit küldi, a koldust hívják be, stb. Ez indíték értelme az, hogy ősidőkben lementte előtt, vagyis késő ősszel, a Nap a láthatáron látszott sokáig körülbolyongani. Ismeretes pedig, hogy lementekor a Nap, a levegőrétegek fényirányeltérítése következtében néha eltorzulni látszik, azaz szabályos korongalakját elveszíti, vagyis «rút» lesz. Hogy pedig lementekor a Nap vörös is lesz, ezt akárhányszor láthatjuk.

Koldus szavunk a *kolindál*, *kalindál*, *kalandoz*, *kalézol*, *kólicál* = *kószál*, *jár-ke*, *mendegél*, *bolyong*, *körben bolyong* igénk *kol*, *kal*, *kel* szótövéből származik, ami a hasonló szavak eredetét is megfejtí; az árja nyelvekben meglevőket is. Hogypedig ez valóban így van, még jobban bizonyítja azon párhuzam, hogy az olasz—latin *mendico*, *mendicus*, *mendicare* = koldus, koldulni szavaink eredetét meg a mi *mendegél* igénk magyarázza meg. Más párhuzam az is, hogy az olasz nyelv velencei tájszólásában a *remengo* szó jelent egyaránt tönkrejutást, koldussá válást, valamint kószálást, bolyongást is. Például náluk közönséges szitok: «*Va remengo!*» = Menjél tönkre, vagy légy koldussá. Vagy mondják azt is: «*El ze andá a remengo.*» Tönkre ment, koldusbotra jutott. De mindami mellett ugyanezen *remengo* szónak még kószálás, bolyongás, vándorlás értelme is van. A szó megfelel az olasz irodalmi nyelv *ramingo* szavának, amelynek azonban csakis bolyongás, kószálás értelme van. Viszont a magyar «koldusbot» kifejezés is azt mutatja, hogy a koldus mindig vándorol, mert a vándorlók szoktak bottal járni, amit másrészt a «vándorbot» kifejezésünk is mutat. Továbbá: a magyar népnek ma is közönséges szólása: «*kósza koldus*», mivel a koldusok valóban házról-házra, faluról-falura szoktak járni koldulni. Éspedig, különösen régebben, még énekelve, zenélve is. Mindami hitregékben azzal is összefüggésbe hozatott, hogy amidőn a Sark még Magyarország területén volt, a Nap úgy lementte előtt mint kelte után is, sokáig a láthatáron körben látszott bolyongani; amiértis az elmondottaknak még igen nagy hitregei háttere is van, de amivel itt nem foglalkozhatunk.

Fontos a szóban levő népmesében az is, hogy itt tehát a naplemente és a gyönyörű éneklés és zenélés közötti egykori összefüggés nyomát is még megtaláljuk. És ime: a hangversenyeket, «zeneestélyeket» ma is este szoktuk tartani.

De kitűnik mindezekből még az is, hogy őseinknél az ős és tél a Nap lementével és az Alvilágbani bolyongásával, a nyár pedig delelőjével (a zenitre érkezésével) volt azonos.

Tudván mi mármost mindezt, világosan értjük azt is, hogy Vajnamöjnen, a finnek egykori nemzeti istensége, vagyis az őszi és téli megnyílvánulásában megjelenő Napistenük, miért képzelgetett őszhajú, őszszakálú öreg embernek (ifjúkori megnyílvánulásai: Lemminkäinen és Kaleva vagy Kalervo) és miért mondatik el, hogy mielőtt csolnakján a tengeren útrakel és az embereket elhagyja (egykori magyar hitrege szerint a Csodaszarvas hátán a Mindenség Tengerén), búcsúzásakor, előveszi hárfáját és énekel oly gyönyörűségesen, hogy nemcsak az emberek, hanem az állatok is köréje gyűlnek őt hallgatniok. A mi Vörös Koldusunk, Vajnamöjnen és Orfeusz tehát egymással azonosak és a lemenő Napot jelentik. A gyönyörű ének alatt pedig az öregén búcsúzó Napisten tanácsait, oktatását, más szóval: törvényeit, kell értenünk, de amelyek ősidőkben szebbnél-szebb verses énekekbe, regékbe, példabeszédekbe is voltak foglalva. Ilyenek maradványa a finn Kalevala némely éneke is. Amely regéket az öreg regös tehát énekelve és zenélve mondott el.

Miután mindezeket megtudtuk, megértjük nemcsak az Orfeusz-hitregét, de a Mózes-hitregét is, vagyis azonnal észre kell vegyük Mózesnek a fönti hitregei személyekkel, azaz őseink Napistenéveli azonosságát. Mózes is fölmege magasra, a hegyre (a Nap a zenitre), hogy a Nagy Égisten törvényeit fogadja, ugyanúgy mint ahogy vogul rokonaink regéjében a Napisten fölmege atyja, Numitorem Égistennek az Ég legmagasabbján levő lakába (a zenitre), hogy ott annak tanácsait, oktatását kikérje, amelyek szerint az emberek világa fölött intézkedjen, amelyek szerint az emberek életét igazgassa. Vagyis világosan látjuk ennek a Mózes törvényhozásával való azonosságát. Mózes is erőteljes férfikorában, vagyis élete *delelőjén* megy föl a Színai hegyre (a Nap az Ég delelőjére), ahol törvényeit Isten személyesen adja át neki, és ő is öreg korában, mielőtt az emberektől elbúcsúzna, közli velük «Második Törvényét» (Deuteronomio), vagyis az utólsót, halála előtt (a naplemente) és pedig versekben, hangosan *énekelve*. (Eszünkbe juttatja ez a halál előtti szép «hattyúdalt» is.) Be kell tehát látnunk, hogy Mózes nem történelmi személy, hanem csak a mi Napistenünk késői és elváltoztatott máso-

lata, akinek a legfőbb néhány ezer évvel ezelőtt a zsidó papok által összeállított törvényeket tulajdonították.

Őseink táltosai, amidőn az áldozókertbeli Szent Fa villás ágából, illetve a kert avagy istenház szószeréről a néphez beszéltek (a mai «prédikálás» eredete), aranyos vagy aransárga palástot vettek magukra, hogy a tanító Napistent, illetve a Világ Szépenszóló Arany-madarát ezáltal jelképezzék. De lehetett a palást piros is, ami meg a naplementét, a Tűzmadarat illetve a Vörös Koldust jelentette. Az Aranymadarat jelentő sárga palást fejt meg azt is, hogy Buddhát, azaz a nagy tanítót, a buddhisták ma is aranszínű palástban ábrázolják, de annélkül, hogy ennek igazi értelmét is tudnák, és hogy a buddhista papok máig is sárga palástban járnak. A buddhizmus pedig, tudjuk, az észak-indiai hindoszkitha népektől indult ki, azaz tehát nem a hindúktól, hanem turániaktól, amiértis hagyományait ősnépeinktől származottaknak tekinthetjük. Meg kell még említenünk a bánatszallagokat is, amelyeket a Szent Fákra volt szokás akasztani. Erdélyben ma is vannak a nép által szentnek tekintett fák, amelyek törzse villájában szentkép avagy szobrocska van, ma természetesen keresztény. Az ilyen fák ágairól néha szallagokat, kendőket, néha selyemből valókat, tehát meglehetősen értékeket, valamint egyes ruhaneműeket is látunk függeni. A nép ugyanis némely helyen azt hiszi, hogy bizonyos, nem tulságosan nagy bűnöket, különösen a haszonlesésből elkövetetteket, de paráznaságokat is, ilyen holminak a Fára akasztásával, azaz tehát fölládozásával, megválthatni. Ezeket, mielőtt odaakasztanák, össze-vissza lyukgatják, hogy ezek így értéktelenné válva, senki el ne lopja. Régen ez természetesen fölösleges volt, mivel senki elvenni úgysem merészelt volna, mert hiszen ezáltal annak bűnét és büntetését vonta volna magára, aki a tárgyat fölakasztva, attól szabadult. Sőt a mai babona szerint, amint hallottam, a fölakasztott dolgokat még érinteni sem jó, mert már ebből is baj ragadhat az emberre.

Ősvallásunk idejében az Istenházakban venni lehetett különböző színű és árú szallagokat, amelyeket, az elkövetett bűnt ráírva, ennek megváltásául a Fára kellett akasztani, akár Szent Kertekben álló igazi fa volt az, akár Istenházban álló mesterséges fa. Az írásokat senkinek sem volt szabad elolvasnia, habár úgysem lehetett tudni, melyiket ki írta, de olvasta az öregebb táltos — bár, hogy melyiket

ki írta, tudni ő sem kívánta, — és felelt is rajta, hogy az áldozat az elkövetett bűnért kevés, elég avagy sok-e. Ha kevés volt, az illetőnek még aranylevelet avagy aranyleveleket kellett a Fára akasztania, ha sok volt, aranylevelet vagy leveleket vehetett le a Fáról. Az így is egybegyűlő arany vagy az Istenház javára fordítottat, vagypedig aranylevelekként a Fára akasztattatott, valamint ínséges esztendőben a törzs megsegítésére használtatott. Az áldozat, illetve az adott érték természetesen vagy ugyanannyi vagy több kellett legyen, mint amennyi az elkövetett rossz cselekedet haszna volt. E szokás régibb alakja az volt, hogy az illető (úgy mint a szokás mai, visszafejlődött alakjában) egyszerűen a maga belátása szerint akasztott föl valamit a Fára. Legrégbben az említett bánatszallagok csak nyírfakéregből vágottak voltak.

Látjuk az elmondottakból, hogy ez kellett legyen a mai gyónás és bűnmegváltás (penitentia) ősalakja.

Állattenyésztő törzseinknél, amelyeknél az állatáldozatok jöttek mindinkább szokásba (de ami a földművelő magyar és szemere törzseknél nem történt meg), ebből kifolyólag azután azon szokás is kfejlődött, hogy elkövetett bűnök megváltásáért állatokat áldoztak föl. Ami viszont újabb, vérengző és gonosz indulatú népeknél emberáldozatok bemutatásává is fajult el. Mégpedig gyakran úgy is, hogy a bűnös a maga bűne és büntetése alól úgy akart kibújni, hogy az istenségnek engesztelésül már nem csak állatot, hanem embert, gyakran szűzleányt, gyermeket, gyermekeket, esetleg a saját elsőszülöttét is, áldozták föl, amely ártatlan áldozatokat haláluk előtt még meg is kínoztak. Ilyen eszejárása azonban csak vérengző, kegyetlen természetű népeknek, egyéneknek lehetett, amelyek, akik istenségüket is magukhoz hasonló vérszomjasnak képzeltek, amely istenségnek végtére tehát mindegy, hogy ki áldoztatik neki föl, a bűnös-e vagy helyette másvalaki. Neki a fontos csak az, hogy vért láthasson, illetve hogy neki engesztelésül ember kínoztasson és ölessen meg. Amely fölláldozott személy, ha ártatlan, akkor úgy az áldozó mint ennek eszejárása szerint, az istenség szemében is, még sokkal értékebb volt.

A nép bűneiért fölláldozott ártatlan bárányt, bakot, a «bűnbakot» a Bibliában is megtaláljuk. Mivel pedig ősnépeinknél a fölláldozott állatok legértékesebb része azok bőre, szőrméje volt, íghát ezek

egyrészt avagy az egészet akasztották a Szent Berkek, Szent Kertek Szent Fájára. Különösen a vadászatból élő törzsek aggattak föl értékesebbnél értékesebb szőrméket is. De természetesen mindezt nem csupán bánatból, hanem az istenség tiszteletére valamint ezek kegyei megnyerése érdekében is. Csakhogy mindez késői szellemi és erkölcsi hanyatlás következménye. A bőroket és szőrméket aztán, későbbi időkben, hogy el ne lopassanak, őriztetni is kellett, fegyveres emberekkel, ebekkel avagy a Szent Kertbe elzárt fenevadakkal. A bőrok összelyukgatása, ami rokonnépeinknél napjainkig is szokásban volt, még későbbi időkben jött szokásba, mivel ez kényelmesebb volt, az őriztetés pedig nem is volt mindig lehetséges. Népmeséink ezernyi változatban tartják fenn az ezüst- vagy aranylevelű, vagy aranyalmát termő fák meglopása és őriztetése emlékeztét, sőt van e meseindítékunknak olyan változata is, amely szerint selyemfűvön aranybúzáat termő mező őriztetéséről van szó, amely utóbbi változat a gabonatermelő szemere és szarmata törzseinktől származik. De föl kell itt említenem a görögöknél is fennmaradt Aranygyapjú-mondát is, amely Aranygyapjú (értsd: aranyszőrű kos bőre) egy király kertjében fára volt akasztva és sárkány őrizte, de mégis ellopták. E mondaindíték így már teljesen okszerűtlen, mert hiszen ha ezen aranyszőrme oly becses volt, hogy sárkány által kellett őriztetni, akkor hát miért akasztották volna kertben fára, holott jól elzárt épületben sokkal biztosabb helyen lett volna! Íme tehát ez is olyan dolog, amelynek megfejtése csak ősműveltségünket ismerve lehetséges, vagyis ez is egy adattal több, amely azt bizonyítja, hogy a későbbi népek ősrégünket átvették ugyan, de azok eredeti értelmét már nem tudták. A mai Oroszország területén élő rokonnépünkönél fennmaradott napjainkig azon szokás, hogy a keresztény papság által üldözött istenségeiknek titokban áldozott állatok bőrét a ma már rejtett és titkolt erdei áldozóhelyeiken ugyan, de még mindig úgy mint régen, *fára akasztják*. Mivel azonban a bőroket itt tolvajok ellen őriztetni nem lehetséges, ezeket összelyuggatással teszik értéktelenné. (Lássad: Krohn Gyula finn tudós: «A finn—ugor népek pogány istentisztelete». Budapest. 1908. 72—73. oldal.)

Hamármost az említett ősi gyónásmódot, amely első pillanatra babonásnak tetszik, elemezzük, akkor a következő megállapításokat kell tennünk: Igaz ugyan, hogy a hasonhajhászásból, kapzsiságból

avagy fösvenységből elkövetett bűn leghelyesebb jóvátevése az, ha a károsított kárát megtérítjük — amit a tártosok bizonyára tanítottak is —, de ez nem mindig lehetséges (és nem is kizárólag csak ilyen bűnöket lehetett a fára akasztott tárggyal vagy bánatszallaggal jóvátenni). Ha például a károsult olyan valaki volt, aki holléte már nem ismeretes avagy esetleg már meg is halt, akkor személyes kártalanítása már nem lehetséges. Hapedig tekintetbe vesszük, hogy a bánatadomány értéke egyenlő vagy nagyobb kellett legyen mint a bűnös úton szerzett haszon, akkor ezáltal is a bűn már ki van egyenlítve, mert az áldozat az illetőtől ugyanannyi vagy több önfeláldozást, önzetlenséget követelt meg, mint amennyi önzés volt az elkövetett hibában. Viszont az ilyen büntetés mindenesetre hatásosabb, mint a más vallások szerinti, amelyek a büntetést a halál utánra odázzák el, de egyszersmind igazságosabb is, mint az elkövetett bűnökért örökkévaló, pokolbeli rettentő kínokra kárhoztatni, ami hiszen az elkövetett bűnhöz képest is lehetetlenül kegyetlen büntetés volna. Csakhogy itt ismét a későbbi, már kegyetlen indulatú népek eszejárása nyilvánul meg. Másrészt azon fölfogás is, amely szerint ha valaki a fára akasztott áldozati tárgyat ellopja, ezzel annak bűnét és büntetését veszi magára, aki ezektől a tárgy fölakasztásával szabadult, ez szintén csak babonának látszó vagy babonássá lett fölfogás, de teljesen logikus. Hiszen ha a fölfalldozott és most ellopott tárgy értéke megfelelt az elkövetett bűn hasznának avagy súlyos voltának, akkor aki azt ellopja: ugyanolyan bűnt követ el és ugyanolyan büntetést érdemel, mint aki a tárgyat áldozta. Ösvallásunk fölfogása szerint pedig a Nagy Isten, vagyis a Nagy Törvény vagy a Természet Örök Törvénye, tökéletesen és csálhatatlanul igazságos, de sem nem bosszuálló, sem nem engedékeny; büntetést, jutalmat hajszálnyira pontosan a bűn avagy az érdem szerint mér ki. Észre kell tehát vennünk, hogy ebben őseink eszejárása a mai természet-tudományi fölfogással egyezik, amely szerint minden jó és minden rossz törvényszerűen, illetve a természeti törvényeknek megfelelően hajszálnyira ugyanannyi emelkedést vagy süllyedést kell okozzon, mint amennyi érdeme vagy súlya volt a cselekedetnek, vagyis hogy mindez egyszerűen a pozitívum és negatívum törvényein alapszik. Nem bocsájtkozhatunk itt ezekfölötti bölcsészeti fejtegetésekbe, csak megemlítjük, hogy habár ezekkel szemben áll a Hegel-Nietzsche-féle

tanítás, amely szerint rossz cselekedet nem is létezik, de kijelenthetjük, hogy ez csak természetellenes és beteges önzés termelte szofizma, valamint hogy tulajdonképen azt jelenti, hogy az illetők maguk nem tudták a jót és rosszat megkülönböztetni.

Népmeséink, hagyományaink nemcsak áldozókertekről, szent berkekről tudnak, hanem emlékeznek «a Nap házáról» is, azaz tehát naptemplomról is, amelyet részletesen le is írnak: A ház maga gömbölyű, «olyan mint a kenyérsütő kemence (tehát kupolás) s ajtaja is kerek nyílású.» Elmondatik, hogy a Nap házában van a Nap tükre, mosdóvize és törölközője, ahol van egy jóságos asszony is, a Nap édesanyja, aki az érkező gyermekeket (értse: az embereket, a magyarokat) szeretettel fogadja, megmosdatja, megtörölgeti, amután ezek az Áldott Nap aranytükrébe nézhetnek, amitől «százszorta szebbek lesznek.» Ami a lelkiismeretkultusz azon szertartása emléke, amely szerint a lelki megtisztulást jelképező mosdást, törölközést és tükörbenézést a Nap temploma előtt és ebben kellett bizonyos ünnepek alkalmával végezni. A legtöbb mesénkben az mondatik, hogy az említett nő a Nap édesanyja, de van olyan is, amelyben szép leányról van szó, akiről az mondva, hogy a Nap leánya s hogy Hajnal a neve. Amiből következik, hogy valamikor a Nap templomában két papnő volt, egy idősebb és egy szűzleány. Hogy a hajnal költőileg a Nap leányának fogható föl, ez eléggé érthető. Benedek Elek magyar népmesegyűjteményében, a «Nádszálkisasszony» című mesében az mondva el, hogy a Nap háza pitvarában (előcsarnokában) Hajnal a meshős hajába (őseink régen hosszúhajat viseltek, amelyet fonatokba is fontak volt) napsugarakat fon, és azt mondja neki, hogy most már mehet a Sötétség Országába, Nádszálkisasszony keresésére, mert ezek ott neki világítandanak. Ez tehát azt mutatja, hogy a Nap házában szereplő nő a híveket nemcsak megmosdatta, törölgette, hanem hajukat is megfésülte volt.

A Nap anyja a Tejút, amelyet néha fehér szarvasünővel is jelképeztek, avagy némely őstörzseinknél tehénnel is (hagyományaink Mennyei Nagy Boldogasszonya, vagyis az Ősanyag Istennője, aki azonos volt a görög—római mythologia Hera-Juno-jával), vagyis aki az emberiség nagyanyja is, akiről meséink még azt is elmondják, hogy van egy szolgáló leánykája, aki házi teendőjében neki segít, de aki szerintem eredetileg azonos volt az említett Hajnallal.

Összegyűjtött adataim szerint a Nap házát az eme rajzomon (8. ábra) feltüntetett alakúra rekonstruálom, amely alak megfelel az ősi földművelő népek lakai alakjának is, amilyen lakokat számos kezdetleges nép ma is épít és amilyenek a tulajdonképeni magyar törzsek őslakai is voltak, azaz tehát félgömbalakúak. Az ilyen nap-templomokat természetes avagy fölhányt domb tetejére építették, amely dombot magyal (más nevén: magyola) vagypedig egres-bokrokkal ültettek tele. Hogy miért épen ezekkel, itt nem fejtegethetem, csak annyit említek mégis meg, hogy e bokrok tüskések, viráguk fehér, bogyoik pirosak illetve sárgák illetve kissé pirosasak. Lent, a domb lába körül kert is lehetett, gyümölcsfákkal és gyöngyvirággal. A gömbölyű alakú és többmagú gyümölcsök és bogyók Tündér Ilonáé voltak, az egymagúak pedig, amilyen a meggy is, Magyar Napistenéi, különösen pedig ha virágaik fehérek, leveleik zöldek, terméseik pirosak voltak — ami így van úgy a meggyénél, mint a gyöngyvirágnál — és ezek voltak a magyar törzsek vallásos szent sínei is.

A templom hupolaga tetején volt a kerek nyílás, az óg. Kívülről e napházak hupolaga aranyozott volt és így magát a Napot is jelképezte, de ugyanez belülről az Ég boltozatát is, az óg pedig a Delelőt (zenitet). A hitregék szerint az Ég tetején is nyílás van, amelyen át a Nagy Égisten lenézhet a Földre és amely nyíláson át a Napisten minden nyár derekán Aranymadár képében, más hitregék szerint arany-vadlud avagy arany-sas képében, száll föl atyjához, ennek tanácsait kikérnie, amelyek szerint az emberek világa fölött uralkodjon. Ellenben például a palócok meséi (egykori hitregéi) szerint vagy vadlud, de vagy szép, aranyhajú ifjú képében kapaszkodik föl a Világ Égigérő Pálmája (jegenyéje) legfölső, az Égbe érő ágain a Nagy Istenhez. Mikor elindul: tavasz van, nyár mire fölérkezik és ősz, tél, mire visszatér. Egyik vogul hitrege szerint a Napisten evetke képében kapaszkodik így föl a fán Numitorem Nagy Istenhez. Mind amik régen csak költői, jelképes regék voltak, amiért is szabadon alakíttathattak így is, amúgy is. Valóban: a Sarkokon a Nap keringő sas röpködéséhez hasonlóan, kacskaringó vonalban emelkedik föl a Delelőig, ahol egy ideig egyhelyben maradni látszik, majd ugyanúgy karingózik ismét lefelé. Ezen égbeérő jegenyefa emlékéért (habár ez nem is mindig képzelgetett jegenyének)

keleti rokonnépeink ősvallása papjai (samánjai) bizonyos szertartásaiban ma is föltaláljuk még. Ezek ugyanis ma is óggal bíró kunyhóban, éjjel megtartott titokzatos összejövetelek alkalmával, közepén, fiatal fa törzséből készült ágast állítanak föl és azután dobzóval és táncsal magukat réületbe (trance-ba, azaz önkívületi állapotba) hozva, ennek ágcsontjain vagy fokain, fölmásznak, úgy hogy fejük avagy egész testük is fönt kiér a szabadba. Ezt azért teszik, hogy a hozzájuk fordult és lent a kunyhóban ülő hallgatóságuk által tett kérdésekre az Istentől választ kapjanak, amit azután, lejöve, velük közölnek. Sőt van olyan fölfogás is, amely szerint ilyenkor a varázslópap lelke lud, vadlud képében az ógon át föl is száll az Égbe, az istenségekhez és a választ onnan hozza, ugyanúgy tehát mint ahogy a rege szerint a Napisten száll föl a Nagy Istenhez tanácsokért. A samán fölmászása közben énekelni is szokott és amint a hágcsó fokain, amelyek száma rendszeren hét, fölmege, mondja, hogy hányadik Égben jár. Szerintük ugyanis, egymásfölött hét égboltozat van. Végül fölérkezik a hetedik Égbe, az Égisten elé. Mi több, a hágcsó tetetén, az elszálló ludat jelképező, madárképet is látunk, fából faragottat, de amely kétségtelenül a mi Aranymadarunkkal is azonosítandó. (Máskor kimutattam, hogy például palóc őstörzseinknél lud, kőrös őstörzseinknél sas, pannon őstörzseinknél pedig az Aranymadár, szerepelt.)

Mindennél azonban még meglepőbb adat az, hogy alföldi magyarságunknál ma is szokásban van gulyásainknál a *golyafa*, *állófa*, *őrfa*, *címerfa* vagy *messzelátó* neveken nevezett, fiatal jegenyéből készülő fa, amelyet azon helyen állítanak föl, ahol a gulya hálólhelye, illetve megállapodási helye van, vagyis a számadó (a gulyások főnöke) kunyhója s cserény vagy enyhely is áll (9. ábra). E fa tehát rendszeren fiatal jegenye törzséből készül, hét villája van, vagyis ágai úgy vannak lecsontkítva, hogy ezek hágcsófokokat (villákat) képeznek, amelyeken, mint hágcsón, fölmászhatnak. (Egy ilyen fa fényképét lássad az «Új idők» című lap, Budapest, 1929. júliusi száma címlapján, a rá fölhágott számadóval és fönt a szalmacsóvával, amely utóbbi az Aranymadarat is jelképezte.) A fa célja egyrészt az, hogy a számadó a maga legeltető legényeit (gulyásait) bármikor szemmel tarthassa, akik mivel a gulyát lóháton terelgetik, néha, a legelőviszonyok szerint, igen messzire el kell távozzanak, illetve hogy

a gulyás-számadó bármikor a gulya merrejárta felől meggyőződhesen. Másrészt célja az is, hogy viszont a gulyások is mindig lássák, merre a hely, ahová estére megtérniök kell. Ez az egyenletes, egyéb igazodhatási pontokat alig mutató alföldi síkságon így szükséges is, illetve régen szükséges is volt. Miután azonban a vékony fatörzs (vastagabbnak, nagyobb súlya miatt, helyváltoztatásokkor szállítása bajos volna) messziről nem jól látszik, ezért rá nagy szalmacsóvát akasztanak föl. Ezzel pedig, aszerint hogy milyen magasra akasztják, a számadó a maga legényeinek jelzéseket is ad, például ha a gulyának bármely okból való azonnali vagy alkonyati visszatérését rendeli el. Ezen ősi gólyafákból fejlődtek a különböző jelező póznák, valamint a haditáborok fejedelmi vagy parancsnoki sátora elé állított tábori zászlók, éspedig úgy hogy a csóvából fejlődött a lobogó. Tudjuk, hogy számos keleti népnél lobogó helyett ma is lófarkat használtak, amely a csóvához jobban hasonlított. Ennek neve a mongol és török népeknél *boncsok* volt, amely szónak megfelel a magyar *boncs*, ahogy népünk a szalmacsóvát szintén nevezi, de nevezi így a szőrből való bojtot, valamint a rojtféléket is. (Ballagi: A magyar nyelv szótára.)

Márpedig ezen szalmacsóva úgy aransárga színével, mint alakjával meglepően hasonlított a sárga paradicsommadárra, vagyis tehát a mondabeli Aranymadárra is. Márpedig a mesék, mondák keletkezése helyét a logika szerint azon népeknél kell keresnünk, amelyeknél olyan szokások élnek, amelyek az illető mese- vagy regeindíték kialakulását okozhatták. Íme pedig nálunk és rokonnépeinknél látunk olyan, napjainkig is élő szokásokat, amelyek úgy a Világ Szépszenzóló Aranymadara regeindítékának mint a Világ Zengő Aranyárfájáénak a gyakorlati élet szokásaiból keletkezése alapjául szolgálhattak.

Az említett óg szóból (kún kiejtéssel *óke*), amely régi nyelvünkben és mai tájszólásokban *luk* jelentéssel bír, származnak az árja *oculus*, *occhio*, *Auge*, *oko* = szem szavak. De amelyeknek *luk* mellékjelentése is van. Ugyane szó régibb nyelvünkben *ugy*, *ügy*, *igi*, *ige* alakokban szintén élt és különböző kiejtések szerint *szem*, *luk*, *ablak* és *Csillag* jelentései voltak. Ez összavunkból származott a szláv *okno* = ablak szó is, mivel az ősi kunyhóknak a tetejükön levő egyetlen ablakuk volt, amelyen át, ha ajtajuk csukva volt, kaptak világossá-

got és levegőt és amelyen át távozott a füst. Ugyane szóból származik az *akna* szavunk is, amelynek eredeti értelme még szintén csak *luk* volt, de később a bányászoknál bányareg értelmet is kapott, csakhogy még mindig csak függőlegesen a mélybe menőt, míg a vízszinteset *tárna* néven nevezték, a *tárni*, *feltárni*, *kitárni* igénkből származólag. Régen úgy nálunk mint rokonnépeinknél is, téli tartózkodásra olyan földbevájt lakokat (*lak* szavunk eredeti értelme is *luk* és *barlang* volt) is ástak, amelyek belseje kerek üreg volt és ennek is csak tetején volt egyetlen nyílása, amely tehát be- és kijáratul is szolgált és amely lakokba létrával, azaz hágcsoval, vagyis fiatal fatörzse segítségével, amelynek ágait rövidre csonkították le, lehetett lemenni illetve abból följönni, kijönni. E fatörzset aztán jelképesen szintén azonosították a mesebeli Világfával, amelynek legfőbb ágai az égboltozat ógján át az Égbe érnek. Ilyen téli lakokat szibériai rokonnépeink ma is készítenek. A meleget igen jól tartják, közepükön ég a tűz és viharok, szelek ellen biztos menedéket nyújtanak, míg eső és víz ellen kúpalakú födéllal is védhetők, amelyet ógjuk fölé tesznek, de különben is mindig emelkedetebb helyre készülnek, amely a kihordott hamú miatt még folyton emelkedik is.

Őseink szimbolikája szerint a Nagy Égistent szokták volt homloka közepén egy kerek szemmel is ábrázolni, amely egyetlen szem azután jelképesen épen az óggal hozott összefüggésben, illetve az Ég képzelte ógjával is, amelyen át a Nagy Isten a Földet látja, minden a Földön történőt lát, valamint az emberek laka ógján át hozzájuk is belát. Így ő mindent látva és tehát mindent tudva, tévedhetlen igazságszággal intézi az emberek, általuk megérdemelt, sorsát. Ezért nevezték őt Nagy Törvénynek is, mert ő volt a Természet örök nagy és egyetlen Törvényének megismerésének, aki tökéletes igazsággal tartja fenn a világot.

Innen van az is, hogy némely nép a főistent *Odin*, *Odan*, valamint *Ig* néven is nevezte (amely *Odin*, *Odan* névnek a német *Wotan* csak vésített elrontása). Amely név, illetve szó, ősnyelvünkben *egy*, *egyetlen* értelemmel bírt, mint ahogy nyelvünk mai gy hangja helyett gyakran még *d* állott; nem is nagyon régen. Így a szláv nyelvekben is fennmaradt: *odin*, *agyin*, *edan*, *eden*, jésítetten *jedan*, *jeden* = egy. Úgyszintén régi nyelvünkben *egy* szavunk még *ig*-nek is hangozott. Említettem már őseink azon fölfogását, hogy az Égisten a

létező Mindenség egyetlen egységbe való bölcsészeti egyesítése és megszemélyesítése. De ezen egyetlen, emberi ésszel föl nem fogható, titokzatos ősokot nevezték tehát Ok-nak is, mivel ő a létező Mindenség eredetének, létének és életének oka. És íme: az *ok* és *óg* avagy *ók* szavaink azonossága eléggé meglepő. Annál inkább pedig, hogy ennek az árja nyelvekben a szem jelentéssel is fönmaradott *oculus*, *oko* szavak is megfelelnek.

Ezen egy szem jelkép, amely tehát a mindenlátó Nagy Isten, az Egyisten jelképe volt, ment át a kereszténység jelképei közé is, de ott már nincsen az étellel is oly szerves összefüggésben, mint nálunk, az ősi lakok ógja révén. E jelkép eszméje, valamint minden természeti erő és minden létező egyetlen ős-okra való visszavezetése eszméje és ennek öreg férfialakkali megszemélyesítése is tehát a mi őseink mythológiájából és vallásbölcseletéből származik. Ezt pedig az elmondottakon kívül nem csak az bizonyítja, hogy ősvallásunk főistenét, valamint finn rokonainkét is, *Ukko* néven is nevezték, hanem főképen az, hogy a magyar nyelvben minden, ami ez eszmével összefügg: hangtanilag azonos szóval nevezve meg, de ami csak is a magyarban van így:

Ukko = a főistenség neve,
ók, óg = tájszólásokban kerek luk (az óg),
ügy, ügy = régi nyelvünkben: szem és Csillag,
Ég = coelum,
egy, régen ig = unus,
ig, ige = régi nyelvünkben: egy és szem,
ük, uk = régibb nyelvünkben: ős, ősapa,
agg = öreg,
egész = integer, integrum és minden,
egyetlen = unicus.

Állításainkat az is megerősíti, hogy Justinus (L.II.c.1.) Trogus Pompeiust idézve, mondja, hogy a szkiták a világ legrégebbi népe, hogy régibb az egyiptomiaknál is, amit maguk az egyiptomiak is elismertek, és hogy a szkiták ősrégi időkben egész Európa, Ázsia és Afrika fölött uralkodtak.

Szerintem is volt tehát az emberiség történelmében egy kor, amelyben a mi fajunk a más, nálánál sokkal fejletlenebb fajokkal szemben

óriási szellemi fölényben lévén, nem csak egész Földünkön mindenfelé telepeket, gyarmatokat alapított, de az ottani népek tőle a műveltséget és nyelvet vagy egészen, vagy csak féligmeddig átvették. Hasonló jelenség volt ez tehát, mint amilyet ma az angolok idéznek elő azáltal, hogy alacsony fokon álló fajok, egész népek is, nemcsak az angolok egész műveltségét, vallását, de saját nyelvüket feledve, az angol nyelvet is elfogadják. (Új-Zéland, Ausztrália, Észak-Amerika rézbőrűi és szerezsenei.) Ugyanígy vette át Közép- és Dél-Amerika több bennszülött népe a spanyolok műveltségét, vallását, nyelvét.

Igen számos olyan néprajzi és nyelvi bizonyíték van, amely azt mutatja, hogy ősrégi időkben sok, fajilag velünk nem rokon nép a mi őseink műveltségét és nyelvét vette át, habár ezeket sokszor erősen át is alakította, valamint le is rontotta.

Némely népmesénkben a Nap házának pitvara is említetik, amely utóbbi a fejlettebb templomalakoknál lehetett meg. Ez a római Pantheont juttatja eszünkbe, amelynek egyetlen ablaka szintén a nagy kupola tetején levő kerek, befödetlen óg. E titokzatos épület (ma keresztény templommá alakítva) a tudósok előtt is művészettörténeti talány. Sokan ősrégi épületnek tartják, amely épületalakot a rómaiak valamely itáliai ősnéptől örökölhették. Népiünk tökéletesen ilyen alapalakú kunyhókat ma is készít, amelyek a hatalmas nagyságú Pantheonától csak méreteiben és építőanyagukban különböznek, amennyiben a Pantheon kőből épült, kunyhóink pedig karókból és szalmából.

A bejárattal szemben állhatott az oltár, illetve ezen az Aranytükrör vagy pedig az istenség szobra, bálvány. Kunyhóinkban is mindig itt van a főhely, vagyis a tulajdonos helye.

Azt hiszem, a nagyobb istenházak hupolagán néha az ógon kívül még kis lukak is voltak, amelyek a Csillagokat jelképezték. E lukak üveggel avagy átlátszó csillámpalával lehettek fődve. Ilyen lukakat, óg nélkül, látunk ugyanis a budapesti Rudasfürdő melegvízmedencéje fölötti hupolagán, amely fürdőt még a törökök építették. E lukak különböző színű üveggel zárva el és mivel a helyiség sehonnan máshonnan világosságot nem kap, csak ezen lukakon át, ezek sokszínű fénye a félhomályban, az alattuk levő nagy fürdőmedence vizében tükröződve, gyönyörű fényhatást hoznak létre, ami költői szépségét és titokzatosságát még emeli a meleg víz fölszálló párája

s azon tudat, hogy a Föld mélyéből föltörő források természetes hővize van a medencébe vezetve.

A hupolagok ezen, a Csillagokat jelképező lukai eszméjét a kunyhók szalmateteje esetleges kis résein át beszűrődő világosság hozta létre és innen származott ősnyelvünkben a luk és Csillag egymással összehozása. Aminek pedig a *luk*, *lik*, *lék* szavainknak az árja nyelvekben is meglévő *Loch*, *Lucke*, *Leck* lukat jelentő és *lux*, *lük* *Licht* világosságot jelentő szavak is tökéletes párhuzamot képeznek, de természetesen minde szavak az ógra is vonatkoztak, amely szintén kerek és világosságot adó luk. Ősnyelvünk szómegfordíthatási nyelvtörvényéről itt nem bocsátkozhatom fejtegetésekbe, hanem röviden csak annyit említek meg, hogy ezen *luk*, *lek*, *loh* őszavaink megfordítása vagyis *kul*, *kel*, *hol*, ősnyelvünkben kört, kerekiséget is jelentettek, valamint hogy e szavak a *kör*, *kerek*, *karika* stb. *k-r* alakú szavainknak csak lágyult *l* hangos kiejtésű megfelelői. Az óg vagy ók pedig kerek luk volt. Azt itt is csak megemlíthetem, nem fejtegethetem, hogy mindegyik őstörzsünknek (magyarok, kunok, jászok, székelyek stb.) volt saját kultusz-szócsoportja és hogy az itt most fölhozott szavak körös vagy kurus nevű őstörzsünk kultusz-szócsoportjából származnak, amely a *k*, *h*, *g*, *gy* és az *r*, *l* mássalhangzókkal képezett volt.

Nem kezdek itt bővebb magyarázatot azon ellentét jelképes értelmé felől sem, amely az egyetlen nagy óg és az óg nélküli, de számos kis lukkal bíró hupolagok között valamikor volt, csak megemlítem itt is, hogy őseink szimbolikájában az egység mindig hímséget, a számosság nőiséget jelentett, és hogy például a szemere törzsek, (amelyektől a szumerek, samaraiak, samniták is származtak) nőelviek voltak és anyajogi (matriarchalis) társadalomban éltek, míg a magyarok és kunok hímelvűek voltak és atyjogi (patriarchalis) társadalmuk volt, és hogy ezen hímelvűség és nőelvítség körülbelül megfelel a mai animizmusnak és materializmusnak, mivel a hímelvieket az ősz Okot az erőnyben, a nőelvieket ellenben ezt az anyagban látták.

Újabb időkbéli istenházak azonban lehettek már négyszögletesek is, olyanok amilyenek a magyar nép mai házai. Ilyen alakú és népünk mai jellegzetes házára úgy külsőleg mint belső beosztásával is föltűnően hasonlító a Nap temploma Mukdenben (Mandzsúria).

Gyakran azonban, miként rokonnépeinknél, a Napisten bálványa nem volt az istenházban egyedül, hanem nejével, a Földistennővel vagy pedig nővérével, a Holdistennővel együtt. Tudjuk azonban, hogy e két nőistenség egyazon nőistenségnek csak két különböző megnyilvánulása, akik viszont anyjukként fölfogott nagy Nőiség-Istennővel, azaz az Ősanyag Istennőjével (a Tejút) is azonosultak.

A rokonnépeinknél járt utazók közül többen említik is, hogy a pogány osztjákoknál és voguloknál néha csak egy, néha kettő vagy több bálvány is van egymás mellett. Véleményem szerint tehát a különböző istenházakban nálunk is a következő istenségek bálványai fordulhattak elő a leggyakrabban:

1. A Nagy Égisten. (Jupiter, Zeusz.)
2. Az Ősanyag Istennője vagyis a Nagy Boldogasszony. (Juno, Hera.)
3. A Napisten, mint a Naptól származó erőny alkotó hatalma, azaz Magyar vagy Magor Napisten. (Heliosz, Apollon, Heraclesz.)
4. Hunor avagy Hadúr, azaz Magyar ikertestvére, vagyis a Napból származó erőny romboló hatalma. (Mars, Aresz.)
5. Ilona Földistennő, Életanya, Magyar Napisten neje. (Venus, Tellus, Géa.)
6. Temise, Ilona ikertestvére, Hold és Vízistennő (a besenyőknél: Besenyő, Vizenyő, Vízanyó), vagyis Diana, Artemisz, Galatea, Tetisz.

Voltak ezenkívül ugyanez istenségeknek még számos megnyilvánulásai is, amilyenek például a már említett Vörös Koldus és Libéd. Előbbi az ősz, utóbbi a tavasz és a szerelem istensége. (Amor, Erosz.)

Mindezen istenségek együttevén (az említett számos bálvány egymás mellett) ismét a rómaiak Pantheonját, «mint minden Isten» templomát juttatja eszünkbe, de amely *minden* alatt tulajdonképpen Mindenséget, tehát egyetlen nagy *Egészet* is érthetni.

Érdekes dologként fölemlíthetjük, hogy az Örök Nagy Isten-asszony (az anyag, a Tejút), azaz a Nagy-Boldogasszony tisztelete, a Mária-kultusztól teljesen külön, Szeged környéke népénél, bár elkeresztényesített alakban, de ma is él, a papság minden ezirányú erőfeszítése dacára, hogy az ilyen «tévedéseket» kiküszöbölje. Itten ugyanis, a hivatalos kereszténység fölfogása ellenére, a Nagy-Boldog-

asszony alatt nem Máriát, hanem Mária anyját, Szent Annát értik, őt öreg nőnek képzelve, ellentétben a szépnek és fiatalnak képzelt Boldog-Asszonnyal, akit Kis-Boldogasszonynak is neveznek. E vidéken különösen az asszonyok, keresztény templomokban, nagy buzgalommal tisztelik tehát a Nagy Boldog-Asszonyban a Nagy Világanyát, azaz Tündér Ilona Földistennőnk és a Napisten anyját, de természetesen annélkül, hogy ezt tudnák, vagyis csupán ősi, mindennek dacára fönmaradott hagyományból. Világos pedig az is, hogy az *Anna* név eredete nem is más mint *anya* szavunk, amely a szumerben — a ma ismert legrégebbi írott emberi nyelvben — még *anna* alakban volt meg, míg a mai török nyelvben is *ana* alakban él.

Láttuk, hogy őseink a Napot és Földet, azaz Magyar és Ilonát az emberiség őszüleinek, első emberpárnak is tekintették, valamint említettük, hogy régi nyelvünkben *magyar* még egyszerűen csak embert jelentett, aminek nyomát népünknel itt-ott ma is megtalálhatjuk még, ahol e szó ma is embert jelent, eltekintve attól, hogy az illető magyar, német avagy más nemzetbeli-e. Továbbá a törökben az *ádám* szó szintén *ember* jelentésű, valamint, ha ehhez nem kellene hosszadalmas nyelvészeti fejtegetés, könnyen ki tudnám mutatni azt is, hogy az *éva*, *héva*, vagy ahogy még előfordul *hava* szó viszont egyszerűen nő értelmű volt, és hogy mindkettő ősnyelvünkből származott. Ugyanígy a törökben *kain*, a magyarban *kaján* = gonosz, sőt ki tudnám mutatni azt is, hogy e szó eredeti értelme *kígyó* is volt és *kijó*, *kéjő*, *kajó* kiejtése is voltak, még régebben *kijon*, *kejon*, *kajon* is; aminek *kájin*, *kaján* változatai is keletkeztek. Míg az *ábel* szó, más kiejtése szerint *jú-bál*, értelme *jó-bál*, azaz *jó-ember* volt, aminek emlékét *jámbor* = jó ember szavunk máig is fönntartja. Úgyhogy az Ádám-Éva és Káin-Ábel hitrege e része eredeti értelme nem is lehet más mint: hímség-nőiség, jóság-gonoszság.

Mindezek szerint azonban, mint föntebb már elmondottam, Magyar és Ilona egyúttal férj és feleség, de fivér és nővér is, mivel szüleik, az Erőny és Anyag közösek voltak. Amint tehát rokonépeinknél mostanságig e két istenséget tisztelték külön-külön istenházakban is, de kettejüket együtt egy istenházban is, úgy ezekben vagy csak egy bálvány volt, vagy kettő egymás mellett. Említettük, hogy ezek régen csak két kerek tükör voltak, az egyik aranyból, a másik ezüsből való, amelyek idővel, századokon, ezredéveken át,

arany- és ezüstarcú szobrokká alakultak át. Viszont ha a templom csak Magyar tiszteletének volt szánva, akkor benne egy Ilonát jelképező vízmedence is volt, ami az Ezüsttükörrel voltaképpen azonosnak volt tekinthető, sőt ezenkívül őseink szimbolikájában úgy a víz, mint az edény is nőnemű jelkép volt.

Az óg alatti medence az eső által magától tellett meg vízzel, amely víz tehát a légből származott, illetve ezt Ilona maga küldte, aki Légistennőként is tiszteltetett. Ha viszont az istenház közepén asztalszerű oltár állott, eredetileg egyszerű fatörzsdarabból képezett, akkor ez hímségi jelkép is volt. Erre természetesen a tűz nem szállhatott le az Égből! Holott a Bibliában mégis szó van azon csodáról, hogy az oltár tűzét az Égből alászálló tűz gyújtotta meg! A dolog képtelenségnek látszik ugyan, de azt bizonyítja, hogy ez az eszme igenis létezett. Magyarázata pedig igen egyszerű: üveg- avagy hegyi-kristály-lencsével, a Nap sugarait összpontosítva, tüzet igen könnyen gyújthatni, amely tüzet tehát valóban közvetlenül a Napisten adta, ugyanúgy mint ahogy az esővizet a Föld- és Légistennő is közvetlenül. Mivel azonban a zsidó vallásban nemcsak Napistenről szónak lennie nem volt szabad, de bárminemű naptisztelet is tiltva volt, ennél fogva az így gyújtott tűz is az Égből alászállottnak, azaz hogy az Égisten által adotttnak kellett mondasson; ami végtére annyiban helyes is, hogy minden létező egy örök ősz Októl származó.

Őseredetileg a vizet tartalmazó edény egyszerű, fatörzsből kivájt bodon (bödön) volt, amelyet ha megfordítottak, akkor meg oltárasztalul szolgált és elég volt rá kő- vagy érclapot tenni, hogy rajta tüzet is lehessen gyújtani. Ilyen, fatörzsből vájt bödönöket népünk ma is készít. Bennük rendesen zsírt tartanak, amikor is földjünk egyszerű kerek falap. De használják ezeket mozsár gyanánt is, fölfordítva pedig asztalként is. Nevük ma is: bödön, bodon, a kisebbeké vödör, veder, vidör.

Ilonának szentelt istenházban viszont jelképezhette Magort egy Aranytükör, avagy egy kivájtatlan oltár-fatörzs, ha itt ezek kisebbek voltak is, mint az Ilonának szentelt Ezüsttükör avagy vízmedence.

Valószínűleg azonban, amikor a Világ Fényes Ezüsttavát már nagy réz- avagy bronzmedence jelképezte is, az kerekeken állva, eltolható volt, úgy hogy az óg alá, aszerint hogy mely szertartásnak volt helye, a medence vagy az oltárasztal volt odatolható.

Ilona különösen a hún avagy kún törzseknél, valamint a víz-tisztelő besenyőknél volt a víz megszemélyesítése. Ez utóbbi törzseink neve besz, biszin, szabin, szebir, szibir, szabar sőt a a sziszegő hang *t*-vé változtatásával még tabar, tapar is volt. Ezek eredetileg mind halászó, hajózó népek voltak; tavak, folyóvizek, tengerek partjain éltek, vagypedig mocsaras területeken cölöpépítményekben laktak. Náluk Ilona a Biszona, Bizonya, Besenyő, Vizenyő vagypedig megfordítva a Sabana, Szavan, Szabina neveket viselte, habár neveztetett egyszerűen Víz avagy Viza néven is. A besenyők nőelvi és anyajogi (matriarchalis) népként, magukat nem a Napisten neve (Beszer, Beszerapa, a sziszegőhang *t*-vé változásával Peter, Piter, Pater, Petur, amiértis a Bibliában Szent Péter is halásznak mondatik, lévén a besenyők Peter Napistene a halászat istensége is), hanem hitregi ősanjuk, a Vízistennő után nevezték besenyőknek. Ők Földünket nem is földnek, hanem víztömegnek, azaz Víz-nek tekintették, amelyen a földanyag csak mellékes valami. És ez egyébként a valósággal meglehetősen egyezik is, amennyiben Földünk felületének sokkal nagyobb részét borítja víz, de ami ősidőkben még sokkal inkább volt így, illetve a szárazföld-területek még sokkal kisebbek voltak, mint ma. Ezen törzseink tehát, valamint a szemere, szumer, szamara, tamara, szamana, szarmata nevek alatt szerepelt törzseink — amelyek közé az amazonok, valamint kabar törzseink közül a nőelvek is tartoztak — a magyarokkal és kunokkal, hunokkal ellentétben, a nőiséget és az anyagot fontosabb valaminek tartották az erőnyél. Szerintük az anyag örök idők óta megvolt, de az erőnyt csak az anyag hozta létre és termeli továbbra is, vagyis szerintük az erőny, így a Nap is: az Örök Nagy Anyaistennő fia. Miutánpedig minden erőny teljes hiánya egyenlő a sötétséggel — lévén a fény is erőny — ezért némely nőelvi törzsek, mint a besenyők és a kabarok nőelvű része, az Ős Anyagistennőt, akit Iszonya néven is neveztek (amely név a Vízanya vagy Bizonya névnek csak kezdő *v* vagy *b* hang nélküli kiejtése), feketearcú- és testünek ábrázolták. Elő-Ázsiában Kybele istennőt, azaz a nagy Természetanyát — akit a rómaiak Cybele-nek meg Ephesusi Diana-nak is neveztek és aki tulajdonképpen egy kabar őstörzsünk egyik istennője volt — szintén fekete márványból való arccal és kezekkel, lábakkal ábrázolták. Sőt vannak igen régi keresztény Mária-képek is, amelyek

fekete arcúak. Ezek némelyike nem keresztény eredetű. Ezeket a kereszténység csak örökölte s Máriával azonosította. Eredetileg a Nagy Ősanyag Istennőt ábrázolták, fiával, a Napistennel.

Nőelvű őstörzseink szerint az Ősanyag előtt nem létezett Erőny, lévén ez csak az Anyag szüleménye, amelynek megszületése előtt nem létezhetett semmiféle hímneműség, amely megtermékenyíthette volna, amiértis tehát ő: szűz-anya volt. Vagyis a nőelvi hitrege szerint a Fiú-Istent, vagyis a Napot, az Ős Nagyasszony szűzen szülte. Ez volt tehát a szűz-anya hitregék eredete, amelyek régebb változata Buddha születésére vonatkozó némely mythosban van meg, de a jelképes értelem ismerése nélkül.

Régen az Örök Anyaistennőt két kiseddel ábrázolták, vagyis Hunor és Magor ikertestvérekkel. Hasonló keresztény ábrázolatokon a második kisedet Keresztelő Szent Jánosnak szokás mondani, akiről még az is mondván, hogy Jézusra minden tekintetben hasonlított (aminthogy az ikertestvérek a valóságban is egymásra minden tekintetben hasonlítanak), valamint mondván még az is, hogy kicsi korukban játszótársak voltak. Régebbi Madonna-képeken a két kisedet gyakran látni is, még Raffaellónál is, holott újabban ez már mindinkább feledésbe megy.

Kabar őstörzseinknél *Kübele* Istennővel (Ilona egyik kabar neve) hegykultusz is volt összekötve, amiértis ez Istennő szentélyei gyakran hegyek, dombok tetején állottak, de amelyek helyére utóbb keresztény templomok, kápolnák kerültek és amelyek többnyire Máriának szentelvék. Kübele és a hegy avagy domb összefüggése, röviden magyarázva ez: Kabar őstörzseinknél ez Istennő legfőbb jelképe az emlő volt, de amelyet ők *kebel*, *köböl*, *kübel*, *gebel*, *gabal*, *kablu* és kezdő *k* vagy *g* hang nélkül még *öböl*, *ubul*, *öbür*, *uber* néven is neveztek (innen a latin *uber* = emlő; de a mongolban is *öbür* = emlő). Az emlővel ez Istennőt azért jelképezték, mert őt az életet tápláló anyjaként is tisztelték, az emlő pedig a nőiségnek természetes jelképe. Ezért szokták volt Kübelét sok emlővel ábrázolni (lássad az «Efezusi Diana» szobrát sok emlővel, fekete arccal, kezekkel, lábakkal). Mivel pedig az emlő, domborulatként, a dombokkal, hegyekkel hozatott jelképes összefüggésbe, ezért lettek a kabaroknál a dombok és hegyek ez Istennő szent helyei. Innen származik az arab nyelv *gebel* = hegy szava is. Mivel pedig a nőelvi

kabarok szent állata a nőstény-kecske volt és ezt ők *kebele*, *kabala* néven nevezték, innen származott a latin nyelv *capra*, *capella* = kecske, nősténykecske szava. De hogy itt mily nagy kiterjedésű, gazdag szimbolikánk volt még, arról itt nem beszélhetek, de nem hagyhatom mégsem el némely apróság megemléztetését. Ezen nőiségi *kab*, *keb*, *köb* ős-szavaink megfordítása adja a hímségi *bak* szavunkat (hímkecske), amelyből *bika* szavunk is származott, ugyanúgy mint a szláv *bik* = bika és a német *Bock*, olasz *becco* = bak-kecske. De innen származott a szláv *Bog* és szanszkrit *Bag* = Isten szó is.

Kübelével szemben a hímséget képviselő istenség a bakkecskével jelképezett *Baccus*, azaz latin végzés nélkül *Bak* Isten volt, akinek még a rómaiak is mindig kecskebakot és bikát áldoztak, habár már nem is tudták, hogy miért épen ezeket. De jelképezték a kabarok a hím istenséget még fülesbagollyal is. Innen származik a Kübelével szembeni hímistenség frígiai *Bagaios* neve; görögös végzés nélkül *Bagai*, amelynek betűszerint megfelel *bagoly* vagy *bagoj* szavunk, de ugyanígy a kelet-afrikai, kámita oromo (galla) nyelv *Vakajo* = Isten szava is. Fölemlítem még, hogy a fülesbagoly nevei még *buhú*, *buhó*, kezdő *b* hang nélkül *uhú*, *uhó* is voltak. A németben a fülesbagoly közönséges neve *Uhu*, míg a szlávban *uho* = fül, holott a fülesbaglyot épen az jellemzi, hogy toll-fülei vannak. Mi több, tény hogy a fülesbagoly hangja is: *uhú*, *buhú*, *buhó*. Brehm pedig (Tierleben) megemlíti, hogy egy bizonyos bagolyfajta kiáltása így hangzik: *Kebel*, *kebel*! Mind e szavak pedig a kabar kultusz-szócsoporthoz illőek, amely a *k*, *b*, *g*, *gy* és a *b*, *p*, *f*, *v* mássalhangzók-ból képezett volt. Ősműveltségünkben minden az örök Természet törvényein alapult.

A szűz-anyaság gondolata alapján nőelvi őstörzseink, de különösen a szemerek és a szarmaták szent állatokként tisztelték és szerették a méheket. Ezeknél ugyanis a raj majdnem összes egyénei nőneműek, habár a munkásméhek nem élnek nemi életet, hanem csak a méh-királyné, vagyis az anyaméh, amely az egész, sokezer egyénből álló raj anyja. A hímek száma igen csekély és ha a királyné megtermékenyített, ezek is elűzetnek avagy megöletnek. Ami azonban szempontunkból fontos: az hogy az anyaméh megtermékenyítés nélkül, azaz tehát *szűzen* is, képes méheket létrehozni (parthenogenesis), de csakis hímekeket. Innen van az, hogy a mytholo-

giákban is a szűzanya gyermeke: fiú. De ismeretes, hogy szűzen-szülés emlősöknél lehetetlenség, de megvan más rovaroknál is, mint például a levéltetveknél. Vagyis őseinknél a szűzanyaság tulajdonképpen még csak költői jelképezés volt, nem szó szerint fölfogott valami.

A legnagyobb különbség azonban őseink és a későbbi népek hitregéi és mythológiája között az volt, hogy a miénkből még hiányzottak a mindenféle borzalmak, a vérengzési, vértanúsági, kínzatósi, öldöklési indítékok, amelyek az újabb népek vallásait is a borzalmak vallásaivá teszik. Őseink lelkülete sokban megőrizte még azon boldog és büntelen kor emlékeztétét, amelyről a mi Csallóközről és ebben Tündér Ilona Aranykertjéről szóló regéink szólnak, amely Aranykertben a magyarok egykor boldog békeességben éltek, de amiről a görög hyperboreus-mondák is szólnak és amiről a Biblia is beszél, elmondván, hogy az első emberpár a Földi paradicsom kertjében ártatlanságban élt és hogy Isten nekik eledelül csak a fák gyümölcseit és a füvek magvait adta volt. Mindamiből az is világosan kitűnik, hogy az igazi ősember még nem ismert sem öldöklést, gyilkolást, sem húsételt. De mi észre kell vegyük még azt is, miszerint az Ádám-Éva rege mindenképpen a mi őseinktől származott, ha későbbi népeknél ennek mélyebb, jelképes értelme már ismeretlen volt is.

A besenyő vagy szabin, valamint más víztisztelő őstörzseinknél Ilonát, mint víz- és tengeristennőt, vízzel, tóval folyóval vagy ezüsttükörrel, de még nagy gyöngyházkagylóval is szokták volt jelképezni. Holott a naptükör aranyból való és kissé domború volt, (positivum, plus: hímség), a nőistenségé ellenben kissé homorú (negativum, minus: nőiség) volt, vagyis ez utóbbi tehát *kagylóhoz is hasonlított*. A domború tükör *szórja*, a homorú *gyűjti* a sugarakat. A szórás, valamint a magvetés őseinknél hímnemű, adó, tevő, cselekvő, tehát pozitív valamiként volt fölfogva, míg a gyűjtés, szedés, összpontosítás, vevés, fogadás, befogadás, elviselés, tűrés ellenben nőnemű valamiként. Ezt pedig nyelvünk igen világosan tanúsítja még ma is, amennyiben *tesz* igénk a tevést, cselekvést, vagyis ezen hímségi dolgokat nevezi meg, míg e szó megfordítottja, a *szed* igénk az ellenkezőjét, vagyis ez említett nőneműségeket jelenti. A szórás a hím magkivetésével is, ez pedig a vetőmag szórásával hasonlítottatott össze. Mind-

ezeokról ismét még igen sok elmondani valóm volna, amit másutt meg is írtam, de amit, mivel nem tartozik közvetlen jelen tárgyunkhoz, inkább elhagyok. Csak annyit még, itt is, hogy őseink fölfogása szerint a Nap állandóan *szórja* az «életmagokat», amelyek a Földön életet keltenek.

Említettük, hogy más jelképezés szerint a napsugarakat a Napisten aranyhajaként is fogták volt föl, amihez teendő, hogy Tündér Ilona vagyis a Földistennő haját az északi fénnel azonosították, de természetesen ezt is csak költőileg. Ám ez is csodálatosan összeegyeztethető mai tudományos megállapításainkkal, amelyek szerint a Nap fénye valóban a Napból *kiáradó* erőny, de a sarki fény nem a Földből árad ki, hanem ez is a Napból az űrbe szétáradó és a Föld által fölfogott, magába vonzott, tehát *beleáradó*. Kénytelenek vagyunk tehát föltételezni, hogy mindezt őseink egy régesrég nagy műveltségük idején már tudták, amely tudásukat azonban nem műszaki (technikai) eszközökkel szereztek, hanem tisztán szellemi képességeik révén, olyanokkal tehát, amelyeknek csak *látók* vannak birtokában, akik akár a messze távolban, száz, ezer avagy millió mérföldeknyire levő, vagy akár a közelben, de a szem látása számára áthatolhatatlan anyagok mögött avagy alatt levő dolgokat is látni s pontosan leírni képesek, egy számunkra ismeretlen képességük segítségével. Amely képesség, azt hiszem, az agyvelő úgynevezett tobozmirigyében van avagy volt (*corpus pinealis* vagy *epifizis*), ami egy ősidőkben még létezett harmadik szem maradványa, amely azonban nem a fény, hanem a villanyosság segítségével látott, ami megfejtí az is, hogy e szem látását sem a nagy távolság, sem a közbeeső, a közönséges fény számára áthatolhatatlan anyagok nem gátolták. De ez is újból egy tárgy, amelyről másutt sokat írtam, de ami itt tárgyunktól túlságosan messze térítene el. Erről csak annyit tehát, hogy egy néprajzi tudósunk is, egyik néprajzi folyóiratunkban, már elmondotta, hogy népünk «látói» a testünk belsejében levő részeket úgy képesek látni, mintha a test előttük nyitva állana. Vagyis, hogy eszerint számukra nincsen szükség boncolásra. Illetve, náluk az említett képesség még nincsen teljesen visszafejlődve, nincsen teljesen elveszve. Erdélyben annakidején magam is hallottam, hogy a «látó» például csonttörést azért képes minden orvosnál pontosabban összeállítani, mert ő a bőrön és húson át, a csontokat

látja. Népmeséink pedig tudnak olyan leányokról, akiknek három szemük volt és hogy kettővel alhattak, de a harmadikkal, amely a fejük tetején volt, akkor is láttak mindent. (Lássad «A vörös tehén» mesét.) Ez annak homályos emlékezete lehet, hogy amikor a két szem számára sötétség volt is, a harmadik szem akkor is látott. Tény, hogy némely gyíkfélének (például *Sphenodon punctatus* vagy *tuatara*, Új-Zeeland) egy világosan fölismerhető harmadik szemmaradványa van a feje tetején, valamint tény, hogy több őskori béka- és gőtefélének (*Stegocephalia*) — vagyis az emlősök közvetlen őseinek — koponyájuk tanúsága szerint, fejük tetején egy szemüregben még egy harmadik szemük is volt. Ezen harmadik szemüreg maradványa az embernél a gyermek «fejelágya», vagyis koponyánk teteje azon része, amely csak a már nagyobb gyermeknél nő be. Az ontogenesis törvényei szerint tehát azt kell következtetnünk, hogy az emberiség őseinek, amidőn még a kétéltűek fejlődési fokán voltak, itt egy harmadik szeme volt. Másrészt tudjuk, hogy azon őskorban a Nap még nem volt oly tüzes és ragyogó, mint ma, a Föld légköre pedig a vízfölületek nagyobb kiterjedése és a Föld önmelege nagyobb volta miatt, még sokkal vízpárateltebb volt, mint ma s így a sok felhő miatt is, az örökös félhomályban, a fény segítségével látás nem lett volna elegendő. Szerintem tehát akkor az említett egy szem volt a hasznosabb, míg a mai két szem csak akkor kezdett kifejlődni, mikor a Nap világossága erősbödött, a köd és felhőképződés pedig csökkent. Föltételezhetjük pedig, hogy azon ősidőkben esők, záporok, viharok is sokkal gyakoribbak voltak és így a légkör villanyossággal is sokkal telítettebb volt mint ma, ami viszont ép a villanyosság segítségével látó szemnek volt kedvezőbb. Úgyisintén, azon időkben a sok víz, eső s a végtelen kiterjedésű mocsárvilág épen a még kétéltű, azaz félig a vízben élő ősemberiségnek, valamint a más béka- és gőteféle állatoknak is épen nagyon kedvező életviszonyokat adott.

Az elmondottakhoz kell tennem, hogy őseink ismereteiket és tudományukat gyönyörű költői és jelképes alakban is tudták kifejezni, és pedig nem csupán szavakban, hanem formákban is, vagyis e tudásukat és ismereteiket szebbnél szebb regékben, mesékben, énekekben és művészi ábrázolatokban is kifejeződésre tudták juttatni. Ezen költői és művészi alkotásaik utolsó maradványai mai nép-

meséink, mondáink, népdalaink és népművészetünk, habár mindez idegen hatások, valamint idegenből származott új vallás elfogadása miatt, állandó hanyatlásban van és a dolgok egykori mély értelme is már teljesen feledésbe ment. Ma azonban, a tudomány haladásával, mind ennek ismét nyomára akadhatunk és bízhatunk abban, hogy előbb-utóbb egész eltemetett gyönyörű ősműveltségünket és ennek kincseit ismét megismerendjük. Ebben vezetőnk pedig mindig a magyar nyelv, mythologia, népművészetünk, valamint egész néprajzunk lesz, amelyek nélkül az eddigi írásaimban elmondottakat sem tudhattam volna meg soha.

Hapedig elgondoljuk, hogy őseink, akik e regéket, meséket alkották, a miénk mögött el nem maradó tudással bírtak, akkor egyúttal azt is be kell látnunk, hogy szellemileg még fölöttünk is állottak, mivel ma a tudomány mindenkor száraz és prózai dolog marad, nem lévén mi már képesek azt oly szép és költői formákba öltöztetni mint őseink.

Mindnyájan ismerjük a mai keresztény templomokból is a testnélküli, szárnyas angyalfejecské-ábrázolatokat (10. ábra), amelyek a festményeken Máriát körülrajongóan ábrázoltatnak. Ezek palóc, azaz pelazg, őstörzseinktől származó jelképek, de azt itt nem fejtegethetem, hogy miért származnak épen ezen őstörzsünk szimbolikájából. Ezek a Napból jövő erőnyiszikrákat (különösen erdélyi tájszólásainkban *szikra* szavunk ma is jelent *kicsi*-t is), azaz a még *testnélküli*, tehát még anyagtalán lelkecskéket is jelentették, akik a Földanyát (az őspalócoknál Velenyő, Valona, Levenyő, Lapona, Vilana, Livana néven nevezve) körülrajongva, tőle *megtestesülést* kérnek.

10. ábra: Szárnyas angyalfejecske

Tény, hogy a vetőmag kiszórását nálunk, ősi szokásból, ma is csak férfi végezi, holott az aratást, vagyis a begyűjtést, régen, sarlóval, kizárólag nők végezték. Ezt férfiak csak azóta végezik, amióta a nagyobb erőt igénylő kasza a sarlót kiszorította. Maga a gyűjtés, összeszedégetés, kuporgatás különben is a nő természetének felel meg. A gyűjtés a szórás ellentéte, amit nyelvünkben, amint már említém, a *szed* és *tesz* igénk egymásnak megfordított volta fejez ki. Mindez világosan nemi alapú, vagyis magán az örök Természeten alapuló és tehát nem önkényesen kitalált dolog. *Tesz* igénknek régen *ten* alakja is volt, amely többek között az *Isten* szavunkban is megvan, amely szó eredeti értelme: *ős*-tevő, azaz *ős*-teremtő, *ős*-alkotó, *ős*-cselekvő s tehát *ős*-férfi is volt. Ezen *ten* szó keleti rokonnépeink nyelvében is megvan, ahol az «nagy férfi», illetve «király, fejedelem» értelmű (*tenno*, *tanju*, *tana*) és aminek megfordítottja (*net*, *neid*, *ned*, *niti*) pedig «nő» jelentéssel bírt. De az *Isten* szó egyik nőiségi ellentéte volt az *Istár*, másként Asztarte ősnőiség-istennő neve is (azaz: Tündér Ilona, Szemiramisz, Venus). Ezen *Is-tár* nő-istenség nevében a *tár* szótag ugyanis nem más mint *tár* igénk, a tárulás pedig a tevésnek szintén pontos ellentéte. Rokonnépeink nyelvében ez a *tár*, *ter* alakban meg is van és ott valóban nő értelmű. (E szó őstörök eredetű, de ma a finnugor nyelvekben van meg.) Őstörök törzseink kultusz szócsoportjában ugyanis (amely a *t*, *d* és *r*, *l*, valamint megfordítva az *r*, *l* és *t*, *d* mássalhangzókkal képezett volt), ha a szóban *a* vagy *e* magánhangzó volt, akkor az nőiségi jelentésű volt, ha ellenben *o* vagy *u*, akkor az hímségi dolgot jelentett. Innen származtak a *tor* és *tur* = bikát jelentő szavak is, míg viszont a rokonnépeinknél meglévő *ter*, *tár* szóalakok nő jelentésűek, de amelyek nyomát árja nyelvekben is megtaláljuk, mert például a németben is *Schwester* = nővér, *Tochter* = lány. E szó igazi, legősibb értelme azonban a magyar *tár* (tárul, nyílik) igében ismerhető föl. Ugyane szó *e* magánhangzóval *ter*, *tér*, avagy megfordítva *rét* kiejtéssel mindig lapos, lapalakú valamit fejezett ki, lévén hogy őseink szimbolikájában a lap mindig nőiségként volt fölfogva, ellentétben a bot, cölöp, karó alakú tárgyakkal, amelyek hímségi jelképek voltak. Aminthogy őstörök szócsoportunk szerint: *rúd*, *dorong*, *durong*, *törzs*, *törzsök* szavaink is ilyen hímségi dolgokat neveznek meg ma is. De megjegyezhető, hogy az olaszban is *tortore* = nagy

bot, míg a törökben ma *direk* = törzs, aminek meg *derék* szavunk felel meg. A németben megfordítva: *Rute* = bot, ami meg *rúd* szavunkkal egyezik.

A kagyló, mint csészeszerű és megnyílni, tárulni képes valami, tehát nőiségi jelkép volt. Úgyhogy a gyöngyházkagyló is, úgy a kerekded tengeri fajta, mint a hosszúkás édesvízi is, mindenképpen nőiségi jelkép volt. A gyöngyház neve a Keleten ma is *szedef*, amely szó a mi *szed* igénkkel egyezik betűszerint. Mindezekből pedig végül azt is következtethetni, hogy őseinknél a két egymás mellett ülő bálványalak közül a nő arca egyszerűen gyöngyházkagylóból is képezthetett, különösen ha az istennőt víz- és holdistennőként kellett ábrázolja. (A Holdnak nincsen saját fénye, illetve fénye csak a Nap fénye visszaverődése.)

Kagyló szavunk régen *kalán* alakban is megvolt, amit a mai, valószínűleg csak romlás útján keletkezett «kanál» szavunknak népünkben ma is általános *kalán* alakja is bizonyít, mert tudvalévólag a magyar nép régebben a «békateknő»-nek is nevezett édesvízi gyöngyházkagylóból, nádnyéllel, készített kanalakat használt. De ugyanezt bizonyítja Erdélyben egy, a természetes sziklába vájt fürdőmedence *Kalánfürdő* neve is. (Lássad: Kőváry László: «Történelmi regék». Kolozsvár. 1857.) E *kalán* szó értelme ősnyelvünkben «hal-anya» volt. Viszont a nyíló kagylónak a női nemi részzeli összehasonlítása és az ezzel összefüggő mókákban él még, de megnyílvánul abban is, hogy a görögöknél és rómaiaknál az Afroditéval azonosuló Galatea- és Tetisz-féle víz- és tengeristennők hol kagylóból kijövő (születő), hol pedig kagylóhéjban a tenger hullámain ringatózó nőalakként ábrázoltattak.

Kagyló szavunknak régen kellett legyen *kajló*, *kahló*, *kal*, *kál*, *hal*, *kalhó* alakja is. Ezekből származott a német *Kachel*, *Kachl* szó, amely a régi cserépkályhák kagyló-, illetve csészealakú csempéit jelentette, valamint ebből származott a magyar *kálha* vagy *kályha* szó is. A kályhacsempék, amint ezt régi, népi kályháinkon még láthatjuk (lássad a «Néprajzi értesítő» című folyóiratunkban is) ugyanis eredetileg kerek volt, kagylószerűen *homorúak* és csak újabb időkben készültek négyszögletesekre is.

Azon tény, hogy a domború aranytányérból és a homorú ezüsttányérból képezett bálványoknak még nincsen igazi arca, szolgálha-

tott alapul valamiképpen népmeséink királyfiainak és királykisasszonyainak megvakíttatása indítékának. Ez még a bibliai Heraklesszel, azaz Sámsonnal is megtörténik, akiről már említettük, hogy eredetileg Napisten volt, és pedig a szemere, szumer, szemareus avagy szamarita törzseké. Ez istenség, akit a szumerok Samásnak neveztek, azonos volt a bibliai Szem ősapával (említém, hogy őseink a Napistent regebeli ősapjukként is tisztelték), amely ténnyel azonban már sem a zsidók nem voltak, sem a mai tudósok nincsenek tisztában. Ugyanezen istenséget — aki tehát Heraklesszel és Magorral is azonos, mert hiszen ő is a Napisten — az itáliai szamníták is nemzeti istenségükként tisztelték és Szam-nak nevezték. Mindebből pedig az következik, hogy a bibliai *Kám* meg a kún és magyar törzsek napistenségével azonos, hiszen e nevet csak megfordítva kell ejtenünk, hogy a *Mag* (Magar), azaz kún kiejtéssel a *Mak* vagy Makar nevet kapjuk; az pedig hiszen ismeretes, hogy a föníciaiak Herakleszt általánosan nevezték úgy Makar mint Magar néven. Világos tehát, hogy ugyanezen Napisten, aki nevét a hímelvű és gyümölcs-termelő magyar törzsek a *mag* szóból képezték és Magarnak nevezték, annak nevét a nőelvű és gabonatermelő szemere törzsek a szem szóból képezve Szem-nek, illetve Samas azaz Szemes- avagy Szamos-nak nevezték, vagyis, hogy Mag (vagy Kam) és Szem ugyanúgy ikertestvérek mint Magor és Hunor, amelyekhez azután később Jáfet csak utóbb tétetett hozzá (az állattenyésztő, később keletkezett törzsek megszemélyesítője). Tény, hogy nemzeti istenségünket, a följegyzés szerint még a középkori kunok is Kám-nak nevezték; aki tehát nem is volt más, mint a bibliai Kám, vagyis a kunok és hunok nemzeti istensége és regebeli ősapja: Hunor, Magyar ikertestvérek.

Föltételezhetjük azt is, hogy a szóban volt tükörcarcú bálványok, amidőn már mindinkább emberszerűsítve lettek, arcára szemeket is festettek, vagy pedig e célra vájt üregekbe ékkövekből készületeket raktak be, de amelyeket letöröltek, illetve kiszedtek azon idő alatt, amikor az illető égítést nem volt látható, majd újból fölfestették, illetve visszahelyezték az égítést újbóli megjelenésekor. Innen származhat tehát az illető istenség, mai népmeséinkben a mesehős, megvakíttatása, majd szemei újból való visszanyerése indítéka.

Csodálatos ősiségeket megőrző népmesénk a «Leányszínű Bálint és Gyöngyszínű Ilona» című, amelynek tartalma röviden ez: Ketten

egy király gyermekei voltak (amely király alatt a Nagy Égisten értendő). A fiút így hívták, mert arca olyan volt, mint a legszebb leányé (Apollon). Hugát azért hívták így, mert arca olyan volt, mint a gyöngy és a gyöngyház. (Artemisz, amely nőistenség bálványa arcát őseink a kerek tengeri gyöngyházkagylóból is képezték volt.) A királyfi nagyon szerette hugát és mindig vele akart lenni, s hogy ez nem volt mindig lehetséges, képet festtetett magának róla, amelyet mindig magánál viselt. Egyszer e kép a tengerbe esett. Senki sem tudott többé Ilonáról ily hű képet festeni. A királyfi küldé a halászokat, a képet fognák ki, de hiába, mert már azelőtt egy másik király halásza azt kifogták volt és királyuknak elvitték, aki a képről beleszeretvén, őt keresteti. Úgy talál rá, hogy egy ünnepségén Leányszínű Bálint is ott van, a képre ismer, kéri vissza, de megígéri, hogy nővérét ama királynak feleségül elhozza. A király, aki szintén gyönyörű szép arcú, saját képét is megfesteti s ezt Ilona meglátván, szívesen egyezik bele e király felesége lennie. Sok viszontagság után a házasság megtörténik. Közben elmondva, hogy Ilona könnyei igazgyöngyszemekké változnak.

E mesében is tehát, mint a szóban volt kinaiban, megvan a kép-készítés indítéka. Szerintem Gyöngyszínű Ilona azonos a más mesénkben előforduló megvakított és tengerbe vagy folyóvízbe vetett királykisasszonnyal avagy szegény szép leánnyal, akit a vízből rendszeren öreg halász ment ki s amely leányról szintén mondván, hogy gyöngykönyveket sír. Leányszínű Bálint és a másik, szintén szép ifjú király, aki Ilonát feleségül veszi: tulajdonképpen egy és ugyanazon személy, vagyis a Napisten, de itt is két személlyé választva, de amely kettéválasztás célja itt nem más, mint az, hogy a testvérek közötti házasság ne kerülhessen sorra. Viszont Gyöngyszínű Ilona (vagyis Tündér Ilona) és versenytársa (aki magát az ifjú királlyal el akarja vétetni) is Ilonával egyazon személy, vagyis a megszemélyesített nőiesség, de ennek két különböző megnyilvánulásaként. Vagyis Leányszínű Bálintban és Gyöngyszínű Ilonában is egy, eredetileg, Ádám- és Éva-szerű első emberpárról szóló mythosszal van dolgunk, amely pár egymásnak tehát egyúttal testvére is, de férj és feleség is. Emlékezzünk pedig, hogy vogul roknonépünkben is a fém-, illetve tükörcarcú bálványpár is hol egymás testvére, hol pedig férj és feleségnek mondatik.

Ezen mesénkben is tehát a férj és fivér személye azért van kettéválasztva, hogy a vérfertőzés, azaz testvérek közötti házasság gondolata elkerülhető legyen, habár a mese szerint Leányszínű Bálint nővére iránti nagy szerelme még megvan. Mindezeket, valamint azt, hogy Leányszínű Bálint azonos a Napistennel, illetve Magyararal, vagyis Ádámmal, illetve a «magyarok» azaz az emberek ősatyjával, megértvén, ezekben fölismerjük a zsidók Ábrahám-mondája eredetét is. Ábrahám ugyanis a zsidók mondai ősapja. Szép neje, Sára, szintén hol nejenek, hol nővérenek mondván, sőt az egyiptomi fáraóban előkerül még «a másik király is», aki Sárát — itt csak egy ideig — feleségül veszi. Mindebből világosan kitűnik, hogy ezen bibliai monda, bár szintén a mi regénk ősalakjából származik, de annak még a mai mesénkben is romlottabb alakja, átdolgozott változata. Mert míg a mi mesénkben Leányszínű Bálint és Gyöngyszínű Ilona egymásnak még tényleg testvére (aminthogy Magor és Ilona is, mert hiszen teremtetők, azaz «atyjuk», az Égisten: közös), de a bibliai elbeszélés szerint Ábrahám már csak azt *hazudja*, hogy Sára neki nem felesége, hanem nővére, amit a fáraó elhívén, Sárát feleségül veszi és Ábrahámot, természetesen, gazdagon megajándékozza. Mivel azonban e változat (a hazugsággal) egyedülálló, holott a miénknek (az igazi fivér és nővérről) különböző mythoszokban párhuzamai vannak, ennél fogva nem kétséges, hogy miénk az eredetibb és a bibliai a megváltoztatott alak. Az olasz «Belraggio e Bianchina» mesében is a miénknek egy már nagyon megromlott változatára ismerünk, de azért itt is még igazi fivér és nővérről van szó, aki utóbbit aztán a «másik király» feleségül veszi. (E mesetípus változataival e művem végén részletesebben foglalkozom.)

A szép Leányszínű Bálint kétségtelenül azonos tehát népmesénk Szép Miklósával, Világszép Urfijával és Szép Palkójával, azaz a szintén leányosan szép arccal és hosszú hajjal ábrázolt Apollonnal, a görögök által a szkitháktól átvett e napistenséggel. Amihez tehető még, hogy Apollon és Palkó, sőt még Bálint név is egymással azonosuló, míg a Miklós név a Magor vagy Makar névvel egyező. Ezen Apolló vagy Apollon név a mi *apol*, *apol* igénk régi -on képzős alakjából származott, vagyis *apoló*, *apoló* jelentésű volt. Régi nyelvünkben ez igénknek: gondoz, gondvisel, becéz és gyöngéden simogat (a német: lieblosen) és csókol értelme volt. Ezen ősi Apolló vagy

Apollon, azaz tehát *gondviselő* Napisten e nevére ismerünk vogul rokonaink Napistenének «Világügyelő» és «Népetgondozó» nevében, valamint Apollonnak még a görögöknél is használatban volt «Kourotrophosz» = «ifjakat gondozó» nevében. Ami pedig igénk *-on* képzős alakját illeti, ennek több nyomára is akadhatunk. Például *ugron* = ugró, az Ugron régi családnévben, és *kötény*, azaz *kötön*, vagyis kötő szavunkban. De ismételem: ráismerünk Napistenünk Apollon nevére (amely név értelmét a görögök sem ismerték már és ez ma is megfektetlen) népmeséink «Palkó», illetve «Bálint» mesehősei nevében is, amely mesehős nevek csak már kereszténységünk korában kerülhettek, épen hasonló voltuk miatt, a régi név helyébe. Ugyanúgy mintahogy a Magor vagy Magyar név helyébe a Miklós, néha a Mihály név került. Ugyanúgy mintahogy a Napisten tavaszi megnyílvánulása régi Tavasz, Tamuz, Tavuz, Damasek, Tamazig nevei helyébe népmeséinkben a «Tamás kocsis» név került. Amely utóbbi mesehősünk a tavaszi «Virágvasárnap» ünnepén a fölvirágzott szekeren rohanó hősként szerepel. A «Leányszínű» és «Gyöngyszínű» jelzőkben a «szín» szó nem annak mai color, Farbe értelmében veendő, hanem a szó régi nyelvünkbeli jelentésével, amelyet ma a felszín, felület, külső, szavakkal fejezünk ki, bár jelentett a szó régen is már color-t is. Eszerint tehát «leányszínű» annyit jelentett, hogy «leánykinézésű» vagy leányszerű. Ugyanígy a «gyöngyszínű» szó meg gyöngyhöz hasonló bőrszínűt, arcszínűt. De megjegyzem: e szó, illetve a Napisten leányszerű megjelenése elképzelése visszavezet bennünket az emberiség azon őskorába (hagyományunk szerint a Napisten az emberiség ősapja, a gyermek pedig a szülőkre szokott hasonlítani!), amelyben férfi és nő külső megjelenésében, valóban alig volt még különbség, vagyis a boldog, ártatlan Aranykor világába, a Csallóköz szigeteibeli boldog élet idejébe, amidőn az ősember még harcot, küzdelmet, öldöklést, húsevést nem ismerve, örök enyhe éghajlat alatt, ragadozó állatok támadásainak ott még ki nem téve, gyümölccsel, magvakkal, tejjel és mézzel táplálkozva élt és a természetes szerelmi kiválasztódás révén fejlődött, amely kiválasztódás szerint mindig a szebb, egészségesebb, ügyesebb, okosabb és erősebb egyéneknek volt több utóda, mivel a szerelmi versengésekben kiválva, az ilyenek könnyebben bírtak maguknak más nembelit hódítani, de nem sohasem durva erőszakkal avagy öldökléssel, gyilkossággal,

a versenytársat leütve, mint későbbi eldurvuló fajoknál. Azon őskorban az embernek gonosz indulatai még nem lévén, ilyesmi a szellemi fejlődést még nem gátolta. A testileg erősebb is vetélytársát csak erőben fölülmúlni, de nem megölni igyekezett. Ezen szerelmi kiválasztódás volt tehát az, ami ősrégi időkben a gyönyörű ősmagyar fajt és ennek magas szellemi műveltségét létre hozta.

Ez ősidőben az ember még majdnem hermafrodita is volt, miként a kételtűek (az emlősök ősei), illetve nemi részei a két nemnek külsőleg még nem különböztek annyira mint ma. Ugyanígy a másodrendű nemi jellegek sem voltak még teljesen szétkülönbözve. A férfi még nem volt harcias, sem durva, mert hiszen véres harcot, öldöklést még nem ismert, viszont a nő a szabad természet ölében élve, nem volt elpuhulva mint később, különösen ott, ahol az erősebbé lett férfi rabjává lett. Továbbá, mindkettejüknek nagy és egészen világos szőke hajzata volt, amely testüket palásként borította. Ruházatot alig viseltek, illetve ilyet csak falevelekből, fűből, magukat virágokkal, színes bogyókkal ékesítve, készítettek. De a férfi bajusza, szakála, teste szőrösége, másodrendű nemi jellegként, sem volt még kifejlődve, illetve még az ősi kételtű (békafélék) állatok szőrtelensége is ezen igazi ősemberfajnál még részben megmaradott volt, de kivéve a fejbőr hajzatát. Mi több, emlői a nőnek és férfinak majdnem egyenlő mértékben lehettek kifejlődve, vagyis kevésbé mint a mai nőnek, de valamivel erősebben mint a mai férfinak, azaz körülbelül annyira, mint egy mai szűzlánynak. Ivadéukat esetleg még a férfi is szoptathatta, aminthogy kételtűeknél ma is előfordul, hogy a bőr bizonyos tápláló, tejszerű nedvet termelő mirigyeivel porontyaikat közösen táplálják, sőt egy fajtánál (az amerikai pipobékánál) ezt kizárólag a hím végezi.

A Napisten aranyhaja, amint említettük, őseink szimbolikájában a Nap sugarait jelentette, Tündér Ilonáé pedig az északi fényt. Említettük azt is, hogy ősműveltségünk keletkezésekor az Északi Sark még hazánk területén volt. Az is kétségtelen, hogy Földünkön az élet csakis Sarkon kezdődhetett, mivel a hőmérséklet itt hült le legelőször annyira, hogy itt élet, eleintén természetesen vízben, keletkezhett, holott másutt a még túl magas forróság miatt ez nem volt lehetséges.

Gyönyörű költői regeindíték az, hogy Ilona képe, a gyöngyház-kagyló-kép (mert hiszen közönséges festmény a vízben tönkremenne) a tengerbe esik (a mesében ezt a királyfi a tengerbe ejti). Ugyanis: ma holott a Nap és a Hold egyaránt járnak le a tengerbe, de ősidőkben a Nap — amikor a Sark még Magyarország területén volt volt — egy esztendőben csak egyszer, holott a Hold talán akkor is naponta. Ami különböző költői regeindítékek keletkezését okozhatta. Például, mintha a Nap, kedvesét keresni szállana alá a tengerbe avagy az Alvilágba. Mint a görög rege szerint Orpheosz Euridike keresésére. Lehetséges egyébként, hogy valamikor a Hold is fél évig volt látható és félévig tűnt le. Vannak olyan regeindítékek is, amelyek szerint a Nap egy aranycsésze keresésére száll le az Alvilágba. Őseink szimbolikájában csésze nőiségi jelkép volt. Más mesék szerint a mesehős, azaz régen a Napisten, sárkány által elrabolt kedvese keresésére száll le az Alvilágba, ahol a sárkányt, a sötétség meg-személyesítését legyőzve, kedvesét megszabadítja. A tengerre vonatkozólag pedig meg kell említenünk, hogy ősidőkben a Csallóköz szigeteit, amikor ezek még a Duna deltáját képezték, végtelen víz- és mocsárvilág vette volt körül, amelyben őshüllők, azaz dinozauruszok, vagyis: sárkányok is valószínűleg éltek, de amelyek akkor még csak a vízben voltak. Ez időben a mai Magyar Alföldön még tenger volt, amely sós is lehetett, mivel sóját a Máramaros vidéke sórétegeiből kapta. Minderre népmeséink még vissza is emlékeznek, sőt egy regénk szerint valamikor réges-régen Tenger Asszony szerelmeskedett Kárpát Emberrel, de aztán veszekedtek és az asszony elhagyta az embert. A geológusok pedig manapság megállapították, hogy a Magyar Alföld helyén valamikor valóban tenger volt, de hogy egy nagy kataklizma következtében a Déli-Kárpátokon támadott, ma Vaskapúnak nevezett hasadékon át e tenger lefolyt. A regeemlített „veszekedés” pedig a kataklizmát jelenti.

Fontos szerepe volt az Aranytükörnek őseinknél a téli napforduló, azaz Karácsony ünnepe szertartásaiban, vagyis az előregedett Napisten távozása vagy halálakor éjfél előtt és az újjászületett Napisten éjféltutáni, kisdedkenti visszatérésekor, újramegjelenésekor. Éjfél előtt az öreg, búcsúzó Napisten (Toldi estéje, vagyis a megöregedett Toldi Miklós. Vajnämöjnen. Mikulás.) az asztalon álló tükörre vonatkozólag ilyenféleképen beszél:

— Eljöttem hozzátok, hogy tőletek elbúcsúzzak, hogy közületek minden rosszat elvigyek. Hogy tanításaim, tanácsaim reátok hagyjam. Hogy ti az új esztendőben ezeket követve, jobbak, igazabbak, boldogabbak legyetek. Édes gyermekeim, mindig a Lelkiismeret szavát kövessétek, azt soha el ne hallgattassátok. Én ma elmegyek, de örökségül az Aranytükört hagyom reátok. Ez tanítson titeket igaz életre. Ez vezessen titeket. Az Aranytükör én magam vagyok, mert ő a Lelkiismeret és a Lelkiismeret én vagyok. A Lelkiismeret szava az én szavam, édesapátoké: a Napé. (Saját helyreállításom.)

Mindez régen természetesen versbe foglalva, énekben mondatott el, koboz, dob vagy más hangszer kísérete mellett. A *koboz*, *koboz* szó régi nyelvünkben (kabar kultusz-szócsoportunkban) tököt jelentett. E hangszert így azért nevezték, mert szárított és kivájt *kabak*-vagy *kobak*-tökből készült (kabak, kobak szintén kabar szócsoportunkbeli szavak).

Az öregnek, akit Vörös Koldusnak is neveztek, mert ruháján vörös díszek voltak és ő a lemenő Napot jelképezte, hat regős társa volt, vagyis összesen heten voltak. Egynek vagy kettőnek láncos botja is volt (11. ábra), amelyeket, különösen az énekek refrénjeinél, rázva, velük zörögtek. Az öreg a lelkiismeretre, az Aranytükörre, igaz életre és a múlhatatlan isteni igazságra vonatkozó, versbefoglalt, jelképes meséket is énekelt, valamint búcsúztató, szomorú énekeket is. Az év végén az öreg Napisten (az énekes Vörös Koldus; megjegyzendő: ősnyelvünkben a *koldus* szó tulajdonképeni értelme még csak *vándor* volt) tehát szebbnél-szebb énekek alakjában hagyta gyermekei számára, örökségként tanításait és tanácsait. De ezek még nem voltak «parancsolatok» és nem jártak rettentő büntetéssel való fenyegetésekkel a nem követők, szófogadatlanok ellen. Ilyesmire csak később, gonosszá vállott népeknél kezdett szükség lenni, akik tanácsokra, tanításokra különben nem hallgatnának. Ezen évvégi és halál előtti tanítás volt Mózes második és utolsó törvényadása gondolatának eredete.

Ez után családban a házigazda, istenházban a pap, odamegy az oltár előtt kerek asztalkán álló mosdótál és korsóhoz és törölköző állványon lévő törölközőhöz (12. ábra) és ezt mondja:

— Az új esztendőbe megtisztulva akarok átmenni.

Vizet önt a tálba, kezét, arcát megmossa, megtörölközik, a tükörbe néz és ezt mondja:

— Áldott Nap, fényes Nap! Hibáim látom, bűneim bánom.

Ugyanezt teszi utána a háziasszony is, de a vizet most már a házigazda, vagyis férje, önti kezére, mert a tálban levő vízbe kezét már senki sem teszi. Ez már szennyes: bűnököt mosott le. Ezután jönnek a gyermekek, korszerint sorban (esetleg a más házbeliek is). Kezükre a vizet a házigazda, az oltár jobb oldalán állva, önti. Balfelől áll az asszony és nyújtja a törölközőt, míg a kisebb gyermekeket ő mossa, törölgeti. A kisebb gyermekek csak ennyit mondanak:

— Áldott Nap, néha rossz is voltam...

A mosakodás után mindenki a tükörbe is néz.

De az egészen kicsi gyermekek természetesen semmit sem mondanak, mert hiszen még öntudatlanok és így bűneik sem lehetnek. Ezeket édesanyjuk csak megmosdatja, megtöröli és a tükörbe nézeti.

A mosakodások után az apa valamelyik sarokból előhossa a kosarat a «rosszal», vagyis a «bűnökkel», azaz mindenféle ócska vacakkal (elhasznált ruhadarabok, elromlott szerszámok, a gyermekek törött játéka stb.) és ezek közül mindenki a maga darabjait egyenként a Bözön Bika odatartott zsákjába dobálja, mondva:

— Ez is egy bűnöm! Ez is egy bűnöm! Ez is! Ez is! Nesze, vidd el!

A Bözön Bika a hét regös egyike, aki fekete vagy sötétbarna álarcot visel, amelynek szarvai és bozontos haja, szakála van. Népi regöseinknél még fekete gubát, subát, avagy csak fekete, szőrével kifelé fordított ködmönt viselt. Az álarcnak kilógó piros nyelve is volt. (13. ábra.) A Bözön Bika egyik kezében van a zsák, a másikban a láncos bot. *Bözön, bozon, bözönd, bozont, büzönd* volt azon fekete-barna, bozontos hosszúszőrű, erősen pénzmaszagú állat neve, amelyet ma teljesen tévesen nevezünk «bölény»-nek, amelynek azonban német neve is *Wisent*, latin neve pedig *bison*, amely szavak, ugyanúgy mint *pézsma* szavunk, besenyő őstörzseink kultusz-szócsoportjából származnak (de hogy mik voltak őseink kultusz-szócsoportjai, itt nem fejtegethetem). Ezen tehát helyesen *bözön*-nek nevezhető állatnál sokkal nagyobb termetű a fehér, de rövidszőrű, nem pénzmaszagú, hosszabb szarvú őstulok. Ez utóbbinak volt, őspalóc (pelazg) törzsünk kultusz-szócsoportjából származó neve:

bölény, bulun, bulund, balind. Ennek messzire elhallatszó, «bődületesen bömbölő» hangja volt, holott a bözön vagy bözönd hangja csak rőfögésszerű volt, mint a bivalyé. Az igazi bölény, vagyis a fehér őstulok, a régi, nagytermetű fehér magyar szarvasmarhához hasonlított, csak ennél még nagyobb volt, habár szarvai meg valamivel kisebbek voltak. Ennek német neve Ur, Auerochs, latin neve urus, amely nevek viszont őstörök törzseink kultusz-szócsoportjából származnak, ugyanúgy mint a bika különböző nyelveken meglévő tur, tor, taur nevei, de amely szó ősnyelvünkben még turuk, türök, török, lágyult *l*-es kiejtéssel tulok, tülök alakban is megvolt.

A zsákba kapott rossz holmit a Bözön Bika, miután távozott, a földbe ássa. Ezzel a múlt bűnei eltemetvék, feledvék.

A Bözön Bika szokta volt a gyermekeket ijesztgetni is, a bözön hangját utánózva:

— Bözz! Bözz! Buss!

És úgy is tesz, mintha egyik-másik gyermeket el akarná fogni, hogy ezt is zsákjába dugja a «rossz» közé.

A gyermekek sivalkodva menekülnek, a szülők tiltakoznak:

— Nem, nem, nem volt olyan rossz!

Egészen világossá válik, miszerint a Bözön Bika volt őse a mai «krampusz»-nak avagy «ördög»-nek, sőt ezen *krampusz* szó is mutatja, hogy a régi magyar és mai török *gara, kara* = fekete szóból, valamint a *garaboncos* szóból származott, de ugyanúgy mint ahogy a «Mikulás» meg nem más, mint az év végéni öreg Napisten, azaz öreg Magor avagy Makar, vagyis a Vörös Koldus (Toldi Miklós estéje, azaz: öregsége), mert hiszen úgy a krampusz, mint az öreg Mikulás is az év végén szerepel. Csak hozzáteszem még: Németországban a Mikulást *Ruprechtnek* is nevezik, amely név meg a latin *ruber* = vörös szóból származik, úgyhogy ez meg a legközvetlenebbül bizonyítja a mi Vörös Koldusunkbóli származást.

E mókázások után az öreg Magyar (vagy Miklós bá. *Bá a bácsi, bátya* szó rövidítése) boldogan állapítja meg:

— Oh, édes gyermekeim, milyen szépek lettetek! Százszor szebbek vagytok, mint ezelőtt.

A családtagok is mondogatják egymásnak:

— Jaj, édes Arankám, de megszépültél!

— Jaj, édes uram, de megszépült!

És így a többiek is egymásnak.

De most az öreg Magor végkép búcsúzik már, mert éjfél van.

— Édes gyermekeim, mennem kell. Közületek minden rosszat elviszünk. De itt hagyom örökségül az Aranytükröt. Hallgassatok szavára, hogy mindig ilyen szépek maradjatok.

Ezzel elmegy, társai is vele. Szomorúan búcsúztatják, neki kezet is csókolnak, mire ő a családtagokat biztatja:

— Visszajövök majd, amikor föltámadok.

Mondják neki:

— Jöjjön vissza! Jöjjön vissza!...

Az oltár elől most elviszik az asztalkát, tálát, törölközőt, eltüntetik az üres kosarat, az oltárra pedig odahelyeznek két korsót avagy virágedényt és két tálát, de mind üreset, csak az Aranytükör marad ott középtű.

Éjfél van, az ősztendőnek vége (ez a téli napfordulókör volt, a mai naptár szerint azonban december 21.) s jön az újesztendő, vagyis megjelenik kíséretével (három zenész-énekes és egy kakasnak öltözött gyermek, avagy legalábbis közülük a legfiatalabb) a Csodaszarvas, illetve a csodaszarvasnak öltözött ember. Őseinknél a Csodaszarvas (14. és 15. ábra.) az Ég jelképe volt és ezért a csodaszarvasálarcos regösnek nagy, fekete vagy sötétkék köppenye vagy fekete subája volt, amely fölületét hímzett avagy fölvarrott, avagy esetleg fémből való csillagok borították. E köppenye vagy palást alatti ruhája azonban fehér, de a fején viselt álarc, amelyben az ember feje egészen benne, szintén fekete vagy sötétkék, úgyszintén agancsa is, amelynek csak hegyei fehérek. A szarvak között égő, piros hólyaglampa (lampion) függ és ez ring az ember minden mozdulatára. Ez a pirosan fölkelő Napot, illetve az újjászületett, bölcsőjében ringó Napistenkét jelképezi. A szarvak hegyein a Csillagokat jelképező gyertyák égnék. Homlokán is fényes (tükrre festett) csillag van és az a Hajnalcsillag, nyakáról pedig zsinóron kerek tükör függ mellé s ez a Hold. (16. ábra.) Szarvairól diók, almák csüngenek a gyermekek számára, de csüngenek azon még csöngettyűk is, ami onnan származik, hogy régen, amikor a szarvas háziállat is volt, csöngett agancsára is szokás volt akasztani, nem csupán nyakára, mint háziállatoknak ma. Csak megemlítem, de itt nem magyarázhatom, hogy a csengettyűkkel a Csillagokat is jelképezték volt,

amit mai *csillag* és *csilingel* szavaink azonossága is mutatja még, de ugyanúgy a német *schillern* (sillern) ige is, amely ma is *csillogás* értelmű. A szarvasálarcos ember minden mozdulatánál a csengők csilingelnek. Megjegyezhető még, hogy karácsonykor, a karácsonyfa díszítésekor ma is szokás csengőkkel csilingelni.

A Csodaszarvas-regös és társai, magukat hangszereikkel kísérve, a Napisten születésére, újjászületésére vonatkozó énekeket mondanak. Ezután társai segítik a Csodaszarvast, hogy szarvait leszedje, amelyeket azután, az égő gyertyákkal együtt, az Aranytükör mellett kétoldalt levő korsókba állítják. Ezek képezik a mai oltárgyertyák őseit, az Aranytükör pedig az Oltáriszentségét. (17. ábra.) Való igaz pedig, hogy a szarvasok minden télen, karácsonytájt, szarvaikat elvetik, amelyek nekik tavaszra újránólnak. Mivel pedig az álarc agancsai többnyire csak fából való utánzatok, ebben a mai karácsonyfák eredetét is láthatjuk, de megemlíthető, hogy avar őstörzseinknél fenyőfát szoktak volt karácsonykor Barisa (másként Borisa, Varisa, Barata) Napisten születése ünnepére, égő gyertyákkal földíszíteni.

Most a házigazda, templomban a főpap, ismét az Aranytükörbe nézve, megteszi az új esztendőre szóló ígéretet:

— Áldott Nap, fényes Nap! Ígérem, ez esztendőben jó leszek, igaz leszek, szorgalmas és törvénytisztelő.

Eskütelkor is, ma is szokás gyertyákat gyújtani, ami eredetét szintén az Aranytükör mellett égő gyertyák képezték.

Ezután a háziasszony lép az Aranytükör elé és ugyanezeket mondja, majd utána a gyermekek, akik meg csak ennyit mondanak:

— Áldott Nap, fényes Nap, ígérem, hogy jó leszek.

Aminthogy éjfél előtt, az év végén, az öreg Magyar és a Bözön Bika minden rosszat elvisz, úgy most, az Újesztendő kezdetén a Csodaszarvas és a kisded Napisten hozza a jót, az újesztendőbeli kedves ajándékokat és mindenféle édességeket, amelyeket részben a jelenlevők között osztanak szét, részben az oltáron álló két tálba teszik. Mindezt pedig szákjából a Csodaszarvas szedi elő.

Ekkor, Újév kezdetén, jelenik tehát meg az újjászületett, aranyhajú Napistenke. A kisded és az Aranytükör előtt tett ígéret jelentette őseinknél a jövőbe vetett reménységet. A jövőbe vetett reménységet jelenti napjainkig is: a gyermek. De emellett e gondolat alapját

őseinknél főképp az képezte, hogy a téli napforduló pillanatától kezdve lesznek az éjszakák rövidebbek, a nappalok hosszabbak, ami tehát a világosság és az új tavasz, nyár és élet boldog visszatérése reménységét is jelenti.

Az ajándékok szétszórása után a kakasnak öltözött regös, aki, amint említők, rendesen fiú, két karjával teste két oldalát megcsapkodva, — ahogy ezt a kakasok hajnalban tenni szokták szárnyaikkal — háromszor hangos «Kukuríkú!»-t kiált, ami a hajnal megérkezését és a Napisten születésének szentelt szertartás végét jelenti, amit a Csodaszarvas még ezen énekkel fejez be:

Halljátok, halljátok a kakasok szavát:
Jelentik, jelentik Újesztendő napját.

Immár el kell mennem, ideje indulnom,
Tenger kékségében el kell nékem tűnnöm...

Végül: Miután 24 óráig böjtöltek avagy igen keveset ettek, most víg lakoma következik és ez fejezi be az ünnepséget, ami karácsonykor ma is így szokott lenni.

Rekonstruáltam e szertartást népmeséink és más néprajzi adatok, valamint följegyzések alapján.

Hogypedig az ősi Karácsony mennyire magán a Természeten alapult, megérthetjük még a következőkből is:

A tavaszi napéjegyenlőség és gyöngyvirágníylás ünnepe, vagyis a Nászünnap, amelyről már szólottunk, volt azon idő, amelyben az ember szerelemvágya ma is a legélénkebb, mintahogy némely kezdetleges, természeti népnél, például az ausztráliai bennszülötteknél, de számos állatfajnál, és így a szarvasoknál is, a nemi ösztön csakis ezidőben jelentkezik. És őseink ifjai és leányai csakis ezidőben szoktak volt házasságot kötni, illetve szoktak volt a Szent Szigetekre gyülekezni, ameyeken a Nászünnapot tartották meg, amely után a kialakult párok férj és feleség voltak, de amely szigetekre ugyanez időben, párosodásuk végett a szarvasok is gyülekezni szoktak volt, ahogy ezt a szarvasok, ahol életük még zavartalanul, a természet rendje szerint folyhat, máig is teszik. A tavaszi napéjegyenlőségtől pedig a téli napfordulóig pontosan kilenc hónap telik el, vagyis

Karácsonyig: az elsőszülött gyermek születéséig. Márpedig úgy a nő, mint a szarvasűnő terhessége ideje is pontosan kilenc hónap. Vagyis: Karácsony ünnepe a Napisten újjászületése napja, a Szent Ígélet Napja, Újesztendő napja, a gyermekszületés, de magyar törzsbeli őseink legfőbb háziállatának, a szarvasnak, is ellési ideje volt, vagyis: Karácsony mindenképpen a születés és az új reménység és öröm ünnepe volt, amelyet a kereszténység törölni meg sem kísérelhetvén, azáltal hódított magának, hogy Jézus születését tette ez időre, aminthogy a téli napforduló, vagyis január elseje volt a keresztény Karácsony napja a régi kereszténységnél is és az eltolódások csak az újabb naptárváltozásokkal keletkeztek, főképp a Gergely pápa általi naptárújítással, amikor Karácsony napját bevallottan azért helyezték át néhány nappal, merthogy azelőtt a Karácsony: pogány napfordulati szokások melegágya maradt a már kereszténységre tért népeknél is. Amibe az egyházi atyák természetesen nem nyugodhattak bele.